

Lətif Kərimovun 120 illiyinin qeyd edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2026-cı ilin noyabr ayında Azərbaycan təsviri sənətinin böyük ustası, görkəmli xalçaşünas, pedaqoq və sənətşünas alim, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı, Xalq rəssamı Lətif Hüseyn oğlu Kərimovun 120 illiyi tamam olur.

Dünya mədəni irs xəzinəsində şərəfli mövqeyə malik Azərbaycan xalça mədəniyyətinin hazırkı inkişaf səviyyəsinə yüksəlməsində Lətif Kərimovun təqdirəlayiq xidmətləri vardır. Onun eskizləri əsasında toxunmuş xeyli sayda süjetli, portret xalçalar və monumental xalılar milli xalçaçılığın parlaq ənənələrini özündə yaşadan misilsiz sənət nümunələridir. Fitri istedadla yaradılan və naxışlarının ifadəliliyi, bitkin üslubu ilə seçilən dərin koloritli əsərləri sənətkara dövrün məşhur xalça ustalarından biri olaraq xüsusi şöhrət qazandırmışdır. Lətif Kərimov Azərbaycan xalçalarının ornamental, kompozisiya xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmiş və mükəmməl sistemli təsnifatını işləyib hazırlamışdır. Xalça sənətinin beynəlxalq miqyasda mahir bilicisi kimi tanınmış alimin bu istiqamətdə apardığı fundamental tədqiqatlar indi də ən çox istinad olunan mötəbər mənbələrdədir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan xalq tətbiqi sənətinin inkişafı, tədqiqi və təbliği işinə dəyərli töhfələr verməmiş görkəmli xalça rəssamı Lətif Kərimovun 120 illiyinin qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Xalq rəssamı Lətif Kərimovun 120 illiyi ilə bağlı tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 aprel 2026-cı il

Azərbaycan-Çexiya münasibətləri yeni mərhələdə

Aprelin 26-da Çex Respublikasının Baş naziri Andrej Babiş Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfər edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev növbəti gün Qəbələdə Çex Respublikasının Baş naziri Andrej Babişi qarşılayıb.

Prezident İlham Əliyevin Baş nazir Andrej Babişlə təkbətək və geniş tərkibdə görüşləri olub.

Sonra Prezident İlham Əliyev və Baş nazir Andrej Babiş mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər.

Dövlətimizin başçısı bəyanatında Baş nazir Andrej Babişlə üç ay bundan əvvəl Davosda görüşü xatırladaraq, tədbirin məhsuldar keçdiyini bildirib.

Azərbaycan və Çexiya arasında yüksək səviyyəli siyasi dialoq fonunda reallaşan bu rəsmi səfərin iki ölkə arasındakı əlaqələrin dinamik inkişafını növbəti mərhələyə daşdığını qeyd edib.

Prezident İlham Əliyev vurğulayıb ki, ticarət dövriyyəsi 800 milyon dolları ötməsinə baxmayaraq, tərəflər iqtisadi əməkdaşlığın strukturunu şaxələndirmək və ticarət balansını tarazlaşdırmaq niyyətindədir, eyni zamanda, qeyri-neft sektoru üzrə yeni iqtisadi təmasların qurulması əsas hədəf kimi müəyyən edilib.

"Uzun illər ərzində Çexiya və Azərbaycan çox etibarlı tərəfdaşlardır. Azərbaycan nefti Çexiyaya ixrac edilir və Çexiyanın enerji balansında önəmli yer tutur. Azərbaycan dünya bazarlarına öz enerji resurslarını ixrac edən etibarlı ölkələr sırasındadır. Bunu, o cümlədən Avropa İttifaqı da

qeyd edir və Azərbaycanı etibarlı tərəfdaş kimi qiymətləndirir. Bu gün Azərbaycan qazı 16 ölkəyə ixrac edilir və onlardan 10 ölkə Avropa İttifaqının üzvüdür. O cümlədən Azərbaycan Çexiyaya qonşu olan ölkələrə təbii qaz ixrac edir... Biz Çexiyadan bir çox hərbi təyinatlı məhsullar alırıq və indiki mərhələdə birgə istehsalatla bağlı konkret layihələr üzərində danışıqlar gedir. Əminəm ki, bu sahə də çox genişmiqyaslı olacaqdır. Çünki Azərbaycan öz müdafiə potensialını, o cümlədən yerli istehsal hesabına təmin edir və gələcəkdə bu sahədə böyük təcrübəsi olan Çexiya kimi ölkələrlə bizim müştərk işlərimiz xüsusi önəm daşıyır", - deyərək dövlətimizin başçısı bildirib.

Sonra Çexiyanın Baş naziri bəyanatında ölkələrimizin strateji tərəfdaşlığını vurğulayaraq, Azərbaycanın Çex Respublikasında ən iri neft təchizatçısı olduğunu, Çexiyaya idxal edilən neftin 42 faizini Azərbaycanın təmin etdiyini deyib.

Baş nazir Çexiyanın ÇES şirkətinin Azərbaycanla uzunmüddətli qaz təchizatı müqaviləsi imzalamaq niyyətində olduğunu bildirib. Qeyd edib ki, bu neftlə yanaşı qaz sahəsində də Azərbaycanın Çexiyanın de-facto strateji tərəfdaşına çevrilməsinə xidmət edəcəkdir: "Ən mühüm Çex şirkətləri bizimlədir və bütövlükdə nümayəndə heyətimizdə 50 şirkət təmsil olunub. Əlbəttə ki, bizim Bakı Metropoliteni ilə müqavilənin imzalanmasında çox böyük marağımız var. "ŞKODA Daşımalar" ölkəmizin, bəlkə də ən iri iqtisadi "PPF Qrupu"nun bir hissəsidir. Həmin qrup digər şirkətlərlə yanaşı, birgə müəssisə qurmaq, Azərbaycanda istehsalata başlamaq, elm və tədqiqata sərmayə yatırmaq, universitetlərimizlə əmək-

daşlıq etmək və təbii ki, Sizin insanlarınızla işləməyə hazırdır".

Həmin gün Qəbələdə Prezident İlham Əliyevin və Çex Respublikasının Baş naziri Andrej Babişin iştirakı ilə Azərbaycan-Çexiya biznes-forumu keçirilib.

Azərbaycan Prezidenti və Çexiyanın Baş naziri tədbirdə çıxış ediblər.

Dövlətimizin başçısı səfər çərçivəsində siyasi gündəliyin, o cümlədən regional və global siyasi gündəliyin bir çox mühüm məsələləri ilə yanaşı, biznes imkanları, qarşılıqlı sərmayələr haqqında birgə müzakirələrin aparıldığını qeyd edib.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan üçün müsbət sərmayə iqliminin əsas hədəf olduğunu vurğulayaraq, son iyirmi il ərzində ölkəmizə sərmayə kimi 350 milyard ABŞ dolları yatırıldığını, dünyanın aparıcı maliyyə təsisatları ilə fəal işə başlanıldığını bildirib.

"İkitərəfli əməkdaşlığın perspektivlərinə gəldikdə, əvvəlcə bildirmək istərdim ki, biz Avropa İttifaqından ilk kənar ölkəyə - Azərbaycana səfər etməyə görə Baş nazir Babişə çox minnətdarıq. Biz bunu dostluq, hörmət əlaməti kimi görürük və bu, həmçinin göstərir ki, həqiqətən hər iki ölkənin bir-birinə ehtiyacı var. Biz Azərbaycandan ardi kəsilməyən neft təchizatı ilə enerji sahəsində artıq yaxşı tərəfdaşlıq qurmuşuq. Bu gün biz təbii qaz sahəsində əməkdaşlığın başlanılması imkanlarını geniş şəkildə müzakirə etdik. Neft, qaz, neftayırma məhsulları, neft-kimya, gübrələr, elektrik enerjisi, süni zəka, məlumat mərkəzləri böyük potensial əsasında ikitərəfli qaydada hər iki ölkənin fəal işlədiyi bütün digər sahələri əhatə edəcək

strateji əməkdaşlığın qurulması məqsədilə həmin məsələlərə geniş perspektivdən nəzər saldıq", - deyərək Prezident İlham Əliyev qeyd edib.

Dövlətimizin başçısı vurğulayıb ki, Müdafiə sənayesi sahəsində Çexiyanın müasir texnologiyalarına əsaslanan birgə istehsalat layihələri suverenliyimizin və ərazi bütövlüyümüzün qorunması baxımından strateji əhəmiyyət kəsb edir. Əlavə edib ki, iqtisadi əlaqələrimizi yeni müstəviyə daşımaq üçün Hökumətlərarası Komissiyanın həmsədrlik səviyyəsini nazirlər səviyyəsinə qaldırmaqla biznes mühitinin stimullaşdırılmasına qərar verdik.

Prezident İlham Əliyev bildirib ki, sənayenin inkişafı və investisiya cəyuluşu prioritetlərimiz sırasında olub, xüsusilə Çexiyanın qabaqcıl neftli sektorunu ilə Azərbaycanda müştərk müəssisələrin yaradılması imkanlarını geniş müzakirə etdik. İmzalanmış müqavilələr və əldə olunmuş razılaşmalar ölkələrimiz arasında çox güclü əməkdaşlıq təməli qoyaraq gələcək inkişaf üçün böyük artım potensialı vəd edir.

Baş nazir Andrej Babiş çıxışında müzakirələrin sənaye və iqtisadi artıma fokuslanmasına baxmayaraq, Çexiyanı təmsil edən şirkət və təşkilatlarla birgə fəaliyyətin sosial tərəqqiyə də töhfə verəcəyini deyib. Qeyd edib ki, biz birgə müəssisə yaratmağa, insanların işlə təminatına, tədqiqat və araşdırmaya investisiya yatırmağa, universitetlərlə əməkdaşlıq etməyə hazırıq və ölkəmizdə böyük potensial mövcuddur.

Çex Respublikasının Baş naziri Andrej Babişin Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfəri aprelin 28-də başa çatıb.

AMEA rəhbərliyi akademik Zərifə xanım Əliyevanın əziz xatirəsini yad edib

Aprəl 28-də AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin üzvləri və Rəyasət Heyəti aparatının məsul şəxsləri Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı,

görməli oftalmoloq-alim, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 103-cü ildönümü münasibətilə Fəxri xiyabanda məzarını ziyarət ediblər.

AMEA nümayəndələri Ulu Öndər Heydər Əliyevin və akademik Zərifə xanım Əliyevanın məzarları önünə əklil və gül dəstələri düzüb, əziz xatirələrini dərin ehtiramla yad ediblər.

AMEA-nın Nadir ağaclar parkına baxış

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Akademiya şəhərciyi ərazisində salınmış Nadir ağaclar parkına baxış keçirib.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, üç il əvvəl "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində ölkəmizin iqlim şəraitinə uyğun və dözümlü, nadir dekorativ ağac və kol bitkilərinin ekilməsi ilə salınmış Nadir ağaclar parkı artıq bu gün öz bəhrəsini verir. AMEA rəhbəri vurğulayıb ki, Nadir ağaclar parkı ölkəmizdə ekologiyanın qorunmasına, təbiətə qayğı hissinin təbliği və ətraf mühitin sağlamlaşdırılmasına Akademiyanın bir töhfəsidir.

Akademik İsa Həbibbəyli parkda ekilmiş ağac və kol bitkilərinə mütəmadi aqrotexniki qulluğun göstərilməsi ilə bağlı müvafiq tapşırıqları verir.

Qeyd edək ki, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin üzvləri, elmi müəssisə və təşkilatların direktorları, AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının və AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının Akademiya şəhərciyi şöbəsinin əməkdaşları da Nadir ağaclar parkında olublar.

Nurlu irs - sağlam gələcək - güclü cəmiyyət

AMEA-da akademik Zərifə Əliyevanın anadan olmasının 103 illiyi qeyd olunub

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında AMEA-nın Rəyasət Heyəti, Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsi və Qadınlar Şurasının birgə təşkilatçılığı ilə görkəmli alim və ictimai xadim, akademik Zərifə Əliyevanın anadan olmasının 103 illiyinə həsr edilmiş "Nurlu irs - sağlam gələcək - güclü cəmiyyət" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Əvvəlcə görkəmli oftalmoloq-alim Zərifə Əliyevanın zəngin həyat və elmi fəaliyyətini əks etdirən sərği ilə tanışlıq olub.

Konfransda AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, akademik Zərifə Əliyevanın tibb elminə gətirdiyi yeniliklər təkcə Azərbaycanda deyil, keçmiş SSRİ məkanında və onun hüduqlarından kənar da böyük diqqətə səbəb olub.

"Müxtəlif peşə sahiblərinin, xüsusilə kimya kimi gözə həssas olan peşə sahiblərinin müalicəsi məsələsi, istehsal proseslərində göz xəstəliklərinin başvermə səbəbləri və müalicəsi keçmiş SSRİ-də elmi problem kimi qoyulmuş və

belə bir böyük problem akademik Zərifə xanım Əliyevanın təşəbbüsləri və tədqiqatlarının nəticəsi ilə həll olunub. Zərifə Əliyeva istehsal proseslərində və kimya müəssisələrində peşə xəstəliklərinin müalicəsini klinikalarda, tibb müəssisələrində yox, məhz istehsalat müəssisələrində yaratdığı laboratoriyalarda müayinə edib, diaqnostik cəhətdən qiymətləndirilmiş xassələrini öyrənib, müalicə üsullarını müəyyən edib. Bu, Azərbaycan elminə, cəmiyyətinə, xalqına, onun sağlamlığına ən böyük və yüksək xidmətin əməli ifadəsidir. Bununla da Zərifə xanım tibb elminə böyük yeniliklər gətirmiş, yeni istiqamət

"2025-ci ildə Zərifə xanım Əliyevanın bibliografiyasını yenidən çap etmişik. Həmçinin alimin həmmüəllifi olduğu "Oftalmologiyanın aktual problemləri" adlı elmi əsəri AMEA-nın Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsi tərəfindən əlavələrlə birgə ilk dəfə ingilis dilinə tərcümə olunaraq, yeni tərtibatda Akademiyanın "Elm" nəşriyyatında yüksək səviyyədə işıq üzü görüb. Onun elm sahəsindəki xidmətlərini yenidən Azərbaycan cəmiyyətinə tanıtmışa, o ideyaların inkişaf etdirilməsinə bu gün də böyük ehtiyac var", - deyə akademik İsa Həbibbəyli vurğulayıb.

AMEA-nın vitse-prezidenti vəzifəsi icra edən akademik Gövhər Baxşəliyeva qeyd edib ki, universal dəyərlərə malik şəxsiyyət olan Zərifə xanım Əliyeva həm Ulu Öndər Heydər Əliyevin sədaqətli ömür-gün yoldaşı kimi, həm yetişdirdiyi kamil övladlara, həm də elmi, ictimai fəaliyyətinə görə Azərbaycan xalqının qəlbində zirvələri fəth edib.

Akademik Gövhər Baxşəliyeva Zərifə xanımın parlaq şəxsiyyətinin bu gün də cəmiyyətdə yeni nəsillə arasında təbliğinə böyük ehtiyac olduğunu söyləyib.

Tədbirdə akademik Zərifə Əliyevaya həsr olunmuş film nümayiş etdirilib.

Elmi konfransda "Elmi və ictimai sahədə qadın liderliyi: tarix və müasir baxış", "Elmi məktəb və ictimai təsir: davamçılıq fenomeni", "Zərifə Əliyevanın elmi irsi və müasir oftalmologiyanın inkişafı", "Zərifə xanımın anarkən", "Zərifə Əliyeva irsinin təbliği: təhsil və maarifləndirmə strategiyaları", "Zərifə Əliyevanın ədəbiyyat və incəsənətdə bədii obrazı", "Zərifə Əliyevanın elmi əsərlərinin dili" və "Alim obrazının simvolik kodları: Zərifə Əliyeva kontekstində" mövzusunda məruzələr dinlənib.

açmışdır", - deyə akademik İsa Həbibbəyli bildirib.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, traxoma xəstəliklərinin Azərbaycanda kütləvi yayılmasının qarşısının alınması ilə bağlı həyata keçirilən təşəbbüslər Zərifə xanımın vətənpərvərliyindən irəli gəlirdi. 1979-cu ildə AMEA-nın Fiziologiya İnstitutunda

Zərifə xanımın təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə Görmə orqanının fiziologiyası və peşə patologiyası laboratoriyasını yaradıldığını deyən akademik İsa Həbibbəyli alim tərəfindən peşə xəstəliklərinin tədqiqinin, istehsalat-yönümlü diaqnostika və müalicə işinin öyrənilməsinin akademik elm səviyyəsinə qaldırıldığını söyləyib.

Akademik Zərifə Əliyeva oftalmologiya sahəsində müstəsna xidmətləri ilə yadda qalıb

Aprel 28-də Səhiyyə Nazirliyi, akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzi və Azərbaycan Oftalmoloqlar Cəmiyyətinin birgə təşəbbüsü ilə akademik Zərifə Əliyevanın anadan olmasının 103 illiyinə və mərkəzin 80 illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq elmi-praktik konfrans keçirilib.

Tədbir iştirakçıları Fəxr xiyabanda xalqımızın Ümummilli Lideri, müdrik rəhbər, müasir, müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu Heydər Əliyevin məzarı önünə gül dəstələri qoyublar. Akademik Zərifə Əliyevanın əziz xatirəsi ehtiramla yad edilib, məzarı önünə əklil qoyulub və tərə çiçəklər düzülüb.

Konfrans Dövlət Himninin səsləndirilməsi ilə başlayıb.

AZƏRTAC xəbər verir ki, tədbirdə səhiyyə naziri Teymur Musayev, Milli Onkologiya Mərkəzinin Baş direktoru akademik Cəmil Əliyev, Milli Onkologiya Mərkəzinin baş-boyun şişləri şöbəsinin onkoloq-cərrahı, İ.M.Seçenov adına Birinci Moskva Dövlət Tibb Universitetinin Bakı filialının rektoru professor Əziz Əliyev, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri, akademik Əhliman Əmiraslanov, yerli mütəxəssislər, o

cümlədən Rusiya, Türkiyə, İtaliya, Özbəkistan və digər ölkələrdən gələn tanınmış oftalmoloqlar iştirak ediblər.

Konfransın açılışında çıxış edən səhiyyə naziri Teymur Musayevin sözlərinə görə, akademik Zərifə Əliyevanın çoxistiqamətli elmi yaradıcılığı 12 monoqrafiyada, 160-dan çox elmi işdə öz əksini tapıb. Bununla yanaşı, böyük alim 1 ixtira və 12 səmərələşdirici təklifin müəllifidir. Akademik uğurlu elmi fəaliyyətinin əsas mahiyyəti yalnız göz xəstəliklərinin müxtəlif bölmələrini əhatə edən elmi işlərdən deyil, problemnin həllinə xüsusi yanaşma bacarığının olmasından ibarətdir. Akademik Zərifə Əliyevanın elmi fəaliyyəti yalnız ölkəmizdə deyil, beynəlxalq miqyasda da yüksək qiymətləndirilib.

Hazırda Azərbaycan səhiyyəsinin Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın diqqət və qayğısı sayəsində inkişaf etdiyini bildiren T.Musayev fikirlərinə belə davam edib: "Bu tərəqqi yolunda ən qabaqcıl mövqə tutan elmi-tibbi müəssisələrdən biri Akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzidir. Keçmişin zəngin elmi irsi və qazanılmış təcrübə mərkəzin müasir inkişaf mərhələsinə zəmin yaradıb. Tarixi nailiyyətlər üzərində formalaşan möhkəm təməlləri olan mərkəz müasir dövrdə yeni inkişaf mərhələsinə keçib. Milli Oftalmologiya

Mərkəzinin fəaliyyəti sübut edir ki, müasir səhiyyə yalnız texnologiya və biliklə deyil, həm də insanlara yaxın olmaq, onların ehtiyaclarını hiss etmək və vaxtında dəstək göstərmək bacarığı ilə ölçülür. Zərifə xanım Əliyevanın adını daşıyan bu müqəddəs ocaq, əslində, təkə bir tıbb müəssisəsi deyil, bir missiyadır. Bu missiya insanlara işıq bəxş etmək və sağlam gələcəyin təmin olunmasına xidmət etməkdir".

Sonra akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzi haqqında videoçarx nümayiş etdirilib.

Daha sonra çıxış edən mərkəzin direktoru, professor Elmar Qasimov qeyd edib ki, akademik Zərifə Əliyevanın elmi əsərləri müasir həkimlərin masaüstü kitabı kimi istifadə olunur və bir çox xarici dillərə tərcümə edilib.

Mərkəzin fəaliyyətindən bəhs edən Elmar Qasimov 23 şöbədə ibarət tıbb ocağında dövlət tərəfindən lazım olan bütün tədbirlərin görüldüyünü və hər il avadanlığın yeniləndiyini deyib: "Mərkəzdə peşəkar və yüksəkpotensial tıbb heyəti var. Milli Oftalmologiya Mərkəzinin Gəncə, Şəki və Masallı filialları fəaliyyətdədir. Artıq xəstələr Bakıya gəlmədən yaşadıkları yerlərdə müalicə ala bilərlər. Orada çalışan tıbb heyəti məhz mərkəzin təcrübəsindən keçib.

Mərkəzin nəzdində iki səyyar klinika var: avtomobil və dəmiryolu səyyar klinikası. Böyük qürur hissi ilə qeyd etmək istərdim ki, bizim dəmiryolu səyyar klinikası Vətən müharibəsi zamanı bir ay ərzində sərhəddə dayanıb və bütün xəstələrə lazımı müalicəni göstərmişdir. Milli Oftalmologiya Mərkəzi həm tıbb, həm elm, həm də təhsil ocağıdır".

Elmar Qasimov qeyd edib ki, bugünkü tədbir oftalmologiya sahəsində yeni elmi yanaşmaların formalaşmasına və innovativ müalicə metodlarının tətbiqinə töhfə verir: "Bu cür beynəlxalq əməkdaşlıq həm klinik təcrübənin zənginləşdirilməsi, həm də yeni texnologiyaların ölkəmizdə tətbiqi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir".

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli isə çıxışında bildirib ki, akademik Zərifə Əliyevanın elmi fəaliyyəti Azərbaycan tıbb elminin beynəlxalq nüfuzunun artmasına böyük töhfə verir və bu irs gələcək nəsillər üçün mühüm elmi məktəb rolunu oynayır.

Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri, akademik Əhliman Əmiraslanov çıxışında səhiyyə sahəsində aparılan islahatların və beynəlxalq əməkdaşlığın əhəmiyyətini vurğulayıb.

Türk Cümhuriyyətləri Oftalmologiya Dərnəyinin sədri professor Öner

Gelişən akademik Zərifə Əliyevanın elmi məhsuldarlığı ilə yanaşı, insan-yönümlü yanaşmasının, etik dəyərlərin bu gün də həkimlər üçün nümunə olduğunu diqqətə çatdırıb.

Konfrans çərçivəsində akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzində Göz Bankının rəsmi açılışı da olub.

Beynəlxalq konfransda oftalmologiyanın aktual məsələləri geniş şəkildə müzakirə edilib. Tədbir çərçivəsində Milli Göz Bankının Azərbaycanda keratoplastika xidmətlərinin inkişafındakı rolu, donor mərhələsindən buynuz qişanın transplantasyasına qədər olan proses, donor olma motivasiyası, həmçinin müxtəlif keratoplastika üsulları və onların uzunmüddətli nəticələri diqqət mərkəzində olub. Eyni zamanda, dərin ön lamellyar keratoplastikadan sonra göz yaşı təbəqəsində iltihabi və antiiltihabi sitokinlərin qiymətləndirilməsi, eləcə də endotelial keratoplastika zamanı optimal nəticələrin biomarkerləri kimi elmi mövzular da təqdim edilib.

Konfrans çərçivəsində aparılan müzakirələr həm nəzəri biliklərin, həm də praktiki təcrübənin paylaşılmasına şərait yaradıb və aparılan elmi diskussiyalar oftalmologiya sahəsində yeni yanaşmaların formalaşmasına töhfə verəcək.

AMEA-da türkiyəli mütəxəssislərin iştirakı ilə arxeologiya üzrə treninqlərə başlanılıb

Aprel 29-da AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunda müasir arxeologiyada tətbiq olunan yeni yanaşmalar və praktiki təbiiqlərlə bağlı təlim-treninqlərə başlanılıb. Əsas təşkilatçılar Arxeologiya və Antropologiya İnstitutu, Türkiyə Cümhuriyyətinin Ege Universiteti və Bakı Dövlət Universitetidir.

Açılış mərasimində çıxış edən AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Akademiyaya tarixində ilk dəfə olaraq qarşı Türkiyənin tanınmış elm adamlarının iştirakı ilə arxeologiya sahəsində təlimlərə başlanıldığını diqqətə çatdırıb. AMEA rəhbəri vurğulayıb ki, XX əsrin sonlarından etibarən Türkiyə-Azərbaycan münasibətləri

xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tərəfindən yeni səviyyəyə yüksəldilib. Nəticədə Azərbaycan və Türkiyə iqtisadiyyat, mədəniyyət, elm, hərbi və digər sahələrdə "bir millət, iki dövlət" prinsipinin real və uğurlu nümunəsini nümayiş etdirir. Bu gün hər iki ölkənin prezidentləri bu qarşılıqlı həm dövlətlərarası münasibətlərdə, həm də şəxsi əlaqələrdə ən parlaq şəkildə dünyaya təqdim edirlər. "Akademiyada fəaliyyət göstərən 10 institut və 4 regional mərkəzin hər biri Türkiyənin müvafiq elmi qurumları və ali təhsil müəssisələri ilə, o cümlədən Türkiyə Elmlər Akademiyası, Atatürk Mədəniyyət, Dil və Tarix Ali Qurumu və Türk Dil Qurumu ilə sıx elmi əlaqələr qurub və bu əməkdaşlıq uğurla davam etdirilir", - deyir akademik İsa Həbibbəyli bildirib. O,

fevralın sonunda AMEA-da Birinci Türkojoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirildiyini xatırladaraq həmin tədbirdə Türkiyədən 85 alim və mütəxəssisin iştirak etdiyini diqqətə çatdırıb.

AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun direktoru tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fərhad Quliyev bildirib ki, üç gün davam edəcək treninqin əsas məqsədi Azərbaycanda son dövrlərdə aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı tətbiq olunan yeni tədqiqat üsulları ilə bağlı qarşı Türkiyənin təcrübəsindən yararlanmaqdır. Onun sözlərinə görə, Türkiyədə aparılan arxeoloji tədqiqatların nəticələri və tətbiq edilən metodlar Azərbaycan tədqiqatçıları üçün böyük maraq doğurur və gələcəkdə ortaq tədqiqatların təşkilində bu təcrübələrdən geniş istifadə ediləcək.

Fərhad Quliyev təlimlərin aprelin 29-u və mayın 1-də AMEA-da, aprelin 30-da isə Bakı Dövlət Universitetində təşkil ediləcəyini diqqətə çatdırıb. Həmçinin bildirib ki, institutun təşəbbüsü ilə Bakı Dövlət Universitetində Arxeologiya və Mədəni İrs ixtisası üzrə ayrıca bölmənin yaradılması ilə bağlı rəsmi təklifin irəli sürülməsi nəzərdə tutulur. O, türkiyəli arxeoloq Zafer Derinlə əldə olunan razılışmaya əsasən treninqlərin davamlı təşkilinin nəzərdə tutulduğunu vurğulayıb. Fərhad Quliyev treninqlər çərçivəsində arxeoloji tədqiqata hazırlıq, arxeometrik tədqiqatlar, çöl şəraitində iş prosesi, ölçmələrin aparılması, hesabat və sənədlərin hazırlanması ilə bağlı məruzələrin təqdim ediləcəyini, eləcə də iştirakçıların Qarabağda aparılan arxeoloji qazıntılarla tanış olacağını söyləyib.

Daha sonra türkiyəli mütəxəssislər - dosent Zafer Derin "İzmir şəhərində yerləşən Yeşilova və Yassıtəpə arxeoloji abidələrində aparılan arxeoloji qazıntılar", İzmir Bornova Bələdiyyəsinin arxeologiya üzrə mütəxəssisi Mehmet Akif Erdem "Arxeoloji qazıntılarda istifadə olunan üsullar (Yeşilova abidəsinin təcrübəsində)" və Ege Universitetinin Arxeologiya bölümünün elmi işçisi Özgen Çelik "Arxeoloji çöl tədqiqatlarında sənədləşdirmə, qeydiyyat və ətraf mühitin təhlili" mövzuları üzrə treninqlər keçiriblər.

Təlimçilər apardıqları tədqiqatların məqsədinin müəyyənləşməsi, metodologiyası, istifadə etdikləri texnoloji vasitələr və ortaya çıxan problemlər üzrə topladıqları təcrübə və biliklərini bölüşüblər.

Müstəqil Azərbaycan Respublikası son illərdə öz tarixinin ən möhtəşəm dövrlərindən birini yaşamaqdadır. Ölkəmiz Cənubi Qafqaza sülh və əmin-amanlıq gətirərək, regional güc və lider dövlət statusunu əldə etmişdir. Xalqımızın maraqlarını yüksək səviyyədə qoruyan dövlət başçımızın, Silahlı Qüvvələrimizin və diplomatiyamızın gücündən artıq bütün dünya xəbərdardır.

Respublikamızın tarixində silinməz iz buraxan böyük uğurların əldə olunmasında, ilk növbədə, müstəqil Azərbaycan dövlətinin banisi, ömrünü xalqının rifahına, müstəqilliyinin və milli dövlətçiliyinin möhkəmlənməsinə həsr etmiş ümummilli lider Heydər Əliyevin və onun layiqli davamçısı, müasir Azərbaycanın siyasi və mənəvi siyasının formalaşmasında baş rolunu oynamış, ölkənin ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam təmin edərək tarixə Müzəffər Ali Baş Komandan kimi düşmüş Prezident İlham Əliyevin xidmətləri danılmazdır.

Şəfqətli ömrün kamillik dünyası

Azərbaycanın bugünkü səviyyəyə gəlməsində ulu öndərin ömrü-gün və əqidə yoldaşı, sədaqətli silahdaşı olmuş, İlham Əliyevin bir şəxsiyyət kimi yetişməsində təsiri hiss olunan qayğıkeş ANA, şəfqətli həkim, böyük alim, gözəl insan, Əməkdar elm xadimi, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının (EA) həqiqi üzvü, tibb elmləri doktoru, professor Zərifə xanım Əliyevanın da böyük payı vardır.

Zərifə xanım Əliyeva Azərbaycanda oftalmologiya elmi məktəbinin əsasını qoymuş, öz elmi nailiyyətləri ilə insanların dünyanı görmə biçiminə də işıq salan bir irs əmanət etmişdir. Həyatının hər bir səhifəsi mənəvi kamillik və müdriklilik məktəbi olan bu böyük insanın həyat yolu və fəaliyyəti elmin, vətəndaşlıq mövqeyinin və insani dəyərlərin vəhdətindən parlaq nümunəsidir. Alimin oftalmologiya sahəsindəki tədqiqatları sanki qararıqla işıq arasında körpü salaraq, insan gözünə sadəcə görmə deyil, dərkətmə imkanı da bəxş etmişdir. Zərifə Əliyevanın elmi fəaliyyəti nəticəsində minlərlə şəxs yenidən rəngləri seçə, günəşin doğuşunu izləyə, təbiətin incə çalarlarını hiss edə bilmişdir. Görmə qabiliyyəti bərpa olunan insan üçün dünya sanki yenidən yaradılır: hər yarpaq, hər işıq kölgəsi yeni bir möcüzəyə çevrilir.

Yaşlı dünya anlayışı da burada xüsusi yer tutur. Təbiətin yaşillığı, landşaftın harmoniyası, dağların özəməti və çayların sakit axını yalnız sağlam gözlerle tam mənada qavranıla bilər.

Güclü genetik istedadla, mərhəmətli, kövrək qəlbə, ən saf milli dəyərlərə və ruha sahib olması ilə fərqlənən Zərifə xanım Əliyeva 28 aprel 1923-cü ildə qədim Naxçıvanın Şaxtaxtı kəndində böyük alim, həkim və ictimai-siyasi xadim Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya göz açmış, intellektual ab-havanın, zəhmətkeşlik və məsuliyyət kimi dəyərlərin hökm sürdüyü bir ailə atmosferində böyümüş və kamilləşmişdir.

Gənc Zərifənin orta məktəbi bitirdiyi 1942-ci ildə ön cəbhədə gedən amansız döyüşlər, çoxalan itkilər və çətinliklər ölkədə ixtisaslı tibbi kadrlara olan ehtiyacı getdikcə daha da artırır. Belə bir tarixi məqamda Zərifə Əliyeva atasının yolunu davam etdirməyi seçərək, həyatını insanların sağlamlığının qorunmasına həsr etmək qərarına gəlmişdir.

1947-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun Müalicə-profilaktika fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirən gənc həkim peşəkarlıq hazırlığını daha da dərinləşdirmək məqsədilə Moskvada Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda oftalmologiya ixtisası üzrə təhsilini davam etdirmişdir.

Zərifə Əliyeva elmi fəaliyyətə 1949-cu ildə Azərbaycan SSR Səhiyyə Nazirliyinin Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda başlamış, tədqiqatlarını həmin dövrdə respublikada geniş yayılmış traxoma xəstəliyi ilə mübarizəyə həsr etmişdir. Onun 1959-cu ildə müdafiə etdiyi namizədlik dissertasiyasında irəliləyən müalicəvi yanaşmaları sonradan praktiki səhiyyəyə tətbiq olunaraq, xəstəliyin yayılmasının qarşısının alınmasında və onun sosial təhlükə mənbəyi kimi aradan qaldırılmasında mühüm rol oynamışdır.

Alimin elmi-pedaqoji fəaliyyəti 1967-ci ildən Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu ilə sıx şəkildə bağlı olmuşdur. Burada 1969-cu ildə onun təşəbbüsü ilə Görmə orqanının peşə patologiyası laboratoriyasının yaradılması Azərbaycan oftalmologiyasında yeni istiqamətin əsasını qoymuşdur. Sonrakı illərdə professor və kafedra müdiri kimi fəaliyyət göstərən Zərifə Əliyeva müasir metodoloji yanaşmaların tətbiqi və yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanması sahəsində əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə etmişdir.

Zərifə Əliyeva 1968-ci ildən etibarən elmi fəaliyyətinin prioritet istiqamətini sənaye mühitində çalışan işçilərdə görmə orqanının peşə patologiyalarının sistemli tədqiqatına yönəlmişdir. Aparılan fundamental və tətbiqi araşdırmaların ümumiləşdirilmiş nəticələri 1976-cı ildə Moskvada, M.Helmholtz adına Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda müdafiə etdiyi doktorluq dissertasiyasında öz əksini tapmış, alim 1977-ci ildə tibb elmləri doktoru elmi dərəcəsi, 1979-cu ildə isə professor elmi adını almışdır. Onun elmi nailiyyətləri və yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanmasına verdiyi töhfələr, məntiqi olaraq, 1983-cü ildə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilməsi ilə nəticələnmişdir.

Zərifə Əliyeva dünya tibb elminə təxminən 200 elmi əsər, 14 fundamental monoqrafiya və 12 sənədləşdirici təklif bəxş etmiş, bununla yanaşı, ətrafında güclü və davamlı elmi mühit formalaşdırmışdır.

Akademik Zərifə Əliyevanın elmi-tibbi irsi oftalmologiyanın, demək olar ki, bütün aparıcı istiqamətlərini əhatə edən sistemli və fundamental bir platforma təşkil edir. Alimin infeksiyon və virus oftalmologiyası sahəsində apardığı tədqiqatlar xüsusilə diqqətəlayiqdir. "Herpetik göz xəstəliyi" və "Kəskin virus konyunktiviti" əsərləri də infeksiyon mənşəli göz patologiyalarının diferensial diaqnostikası və effektiv müalicə prinsiplərinin işlənilməsi üçün mühüm elmi töhfə vermişdir. Göz yaş yollarının cərrahiyyəsi sahəsində Zərifə Əliyeva fundamental ya-

naşmalar irəliləmiş, "Göz yaş drenağının fiziologiyası" və "Göz yaş axmasının cərrahi müalicəsinin müasir üsulları" kimi monoqrafiyalarında həmin sahənin nəzəri və praktiki əsaslarını dərinlən işləyib hazırlamışdır.

Alimin elmi yaradıcılığında xüsusi yer tutan istiqamətlərdən biri də iridodiaznostikadır. "Iridodiaznostikanın əsasları" adlı monoqrafiya bu sahədə ilk sistemli elmi əsərlərdən biri kimi diqqəti cəlb edir. Alim qeyd olunan əsərində iridodiaznostikanın orqanizmin patoloji proseslərini erkən mərhələdə aşkarlamağa imkan verən sistemli bir diaqnostik vasitə kimi təqdim etmişdir.

Zərifə Əliyevanın klinik oftalmologiya və mikrocərrahiyyə sahəsindəki çoxşaxəli tədqiqatları onun elmi irsinin ən geniş və praktik əhəmiyyət kəsb edən hissəsini təşkil edir. "Oftalmologiyanın aktual problemləri", "Terapevtik oftalmologiya", "Görmə orqanının vərdəmi", "Qlaukoma və gözün hipertenziyası", "Görmə orqanının zədələnməsi", "Göz yaş axmasının fiziologiya və histologiyası", "Şəkərli diabetdə göz xəstəlikləri", "Gözün mikrocərrahiyyəsi" və "Göz bəbəyi haşiyəsinin adaptasiya və müdafiə funksiyası" kimi əsərlərində oftalmologiyanın, demək olar ki, bütün əsas problemləri kompleks şəkildə təhlil edilmişdir.

Bu fundamental tədqiqatlar gözün bədxassəli işlərinin, o cümlədən melanomanın klinik xüsusiyyətlərini öyrənilməsindən başlayaraq, şəkərli diabet fonunda yaranan oftalmoloji ağırlaşmaların mexanizmlərinin izahına qədər bir çox mürəkkəb məsələlərə elmi aydınlıq gətirmişdir.

Zərifə Əliyevanın düşüncəsində həkim peşəsinin həqiqi dəyəri onun xəstəyə münasibətində, daxili saflığında və mənəvi bütövlüyündə təzahür edir. Bu baxışların sistemli ifadəsi alimin "Yüksək əqidə: (həkimlik etikası, həkimin üreyinin və fikirlərinin paklığı)" əsərində öz əksini tapır. Zərifə xanım ən sadə insanların qayğılarına həssaslıqla yanaşmağı, hər bir xəstəyə fərdi və diqqətli münasibət göstərməyi həkimliyin ayrılmaz tələbi kimi qəbul edir və bu prinsiplərə sadıqlığını öz əməli fəaliyyəti ilə daim nümayiş etdirirdi.

Tibb elmində "peşə oftalmologiyası" istiqamətinin banisi kimi tanınan akademik Zərifə Əliyeva görmə orqanının peşə patologiyalarının öyrənilməsi və profilaktikası sahəsində keçmiş SSRİ məkanında fundamental elmi məktəb yaratmışdır. Alimin 1960-1970-ci illərdə apardığı sistemli və genişmiqyaslı tədqiqatlar aşağı intensivlikli zərərli istehsalat amillərinin uzunmüddətli təsiri nəticəsində formalaşan qeyri-spesifik patologiyaların, habelə orqanizmin adaptiv-kompensator

reaksiyalarının elmi əsaslarla izahına yönəlmişdir.

Akademik Zərifə Əliyevanın elmi dünyagörüşü görmə sağlamlığını ekoloji, sosial və cəmiyyət kontekstində dəyərləndirirdi. O, xüsusilə, şəhər mühitində yaşıl landşaft memarlığının rolunu mühüm amil kimi önə çəkirdi. Alimin möqeyi belə idi ki, yaşillıq sistemləri - parklar, meşə zolaqları, bulvarlar və funksional "yaşıl dəhlizlər" şəhər strukturunun estetik komponenti olmaqdan daha çox, insan sağlamlığını qoruyan mühüm bioloji və sanitariya infrastrukturudur.

Zərifə Əliyeva elmi əsaslarla göstərirdi ki, intensiv yaşllaşdırılmış mühit görmə orqanına təsir edən zərərli amillərin, o cümlədən toz, aerosol hissəcikləri, kimyəvi buxarlar və həddindən artıq işıq yükü kimi amillərin təsiri əhəmiyyətli dərəcədə zəiflədir. Bitki örtüyü həm filtrasiya, həm də bioloji tənzimləmə funksiyalarını yerinə yetirərək havanın keyfiyyətini yaxşılaşdırır, oksigen balansını optimallaşdırır və şəhər mühitində vizual komfort yaradır.

Alim sənaye müəssisələrinin ətrafında sanitariya-mühafizə zonalarının

Peşəkarlıq Təhsili Tibb Akademiyasının prezidenti, akademik Larisa Moşetova ön söz yazmışlar. Bu qiymətli əsər həkimin mənəvi tərbiyəsi, deontologiya məsələləri, tibbi etika və əxlaq, göz biomikroskopiyasının müasir aspektləri, göz virologiyasının əsasları, görmə orqanının zədələnmələri və göz mikrocərrahiyyəsinin propedevtikası kimi oftalmologiyanın aktual məsələlərini əhatə edir.

Akademik Zərifə Əliyeva elmi-ictimai fəaliyyətində sülh, humanizm və sosial rifah prinsiplərini ön plana çəkməklə cəmiyyətdə müstəsna bir nüfuz qazanmışdı. O, SSRİ Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü və Azərbaycan Sülhü Müdafiə Komitəsi sədrinin müavini kimi fəaliyyətləri ilə regionda və dünyada əmin-amanlığın təmin olunmasına öz töhfəsini vermişdir. Eyni zamanda, "Bilik" Cəmiyyətinin İdarə Heyəti, Elmi Tədqiqatlar Komitəsinin Rəyasət Heyəti, SSRİ Oftalmoloqlar Cəmiyyətinin Rəyasət Heyəti və nüfuzlu "Vestnik oftalmologii" jurnalının redaksiya heyətindəki təmsilçiliyi alim-təbibin dövlət və xalq qarşısındakı xidmətlərinin geniş spektrini nümayiş etdirir.

Akademik Zərifə Əliyevanın insan amilinə, sağlam ətraf mühitə və marifətliyə verdiyi əhəmiyyət müasir dövrdə sistemli dövlət siyasətinin mühüm komponentlərindən biri kimi öz əksini tapır. Bu ideya xətti Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın çoxşaxəli fəaliyyətində konseptual əsas kimi çıxış edir.

Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə həyata keçirilən təşəbbüslər, xüsusilə ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasında mühüm yer tutan "Təmir ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi" prioriteti Zərifə xanım Əliyevanın ekoloji mühit və insan sağlamlığı arasında qarşılıqlı əlaqəyə dair baxışlarının müasir interpretasiyası kimi dəyərləndirilə bilər. Bu yanaşma çərçivəsində reallaşdırılan irimiqyaslı yaşllaşdırma proqramları, park və rekreasiya zonalarının genişləndirilməsi, yeni landşaft həllərinin tətbiqi bütün ölkə üzrə, o cümlədən urban mühitdə ekoloji tarazlığın bərpasına, atmosfer keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına və nəticə etibarilə əhalinin sağlamlığının qorunmasına yönəldilmiş kompleks tədbirlər sistemi kimi çıxış edir.

Alimin öz dövrü üçün səciyyəvi olan elmi əsaslandırılmış yanaşmaları və yüksək humanizm prinsipləri bu gün dövlət səviyyəsində həyata keçirilən genişmiqyaslı layihələrdə yeni məzmun və forma qazanaraq davam etdirilir. Nəticə etibarilə, bir əsrə yaxın formalaşan elmi və mənəvi irs müasir quruculuq prosesləri ilə sintez olunaraq, Azərbaycanın dayanıqlı inkişafına və cəmiyyətin ümumi rifahına mühüm töhfə verməkdədir.

Akademik Zərifə Əliyeva milli-mənəvi dəyərləri həyat fəlsəfəsinə çevirən, insan sevgisini elmi düşüncə ilə vəhdətdə yaşadan nadir şəxsiyyət kimi tariximizdə əbədi iz qoymuşdur. Onun ömrü yolu elmə sədaqətini, insan xidmətinə və Vətənə bağlılığın harmonik təcəssümü idi.

Cənab Prezidentin uzaqgörən və qətiyyətli siyasəti ilə reallaşan genişmiqyaslı və dinamik quruculuq prosesləri həm Ümummilli lider Heydər Əliyevin dövlətçilik fəlsəfəsinin, həm də Zərifə xanımın humanizmə söykənən elmi-irsi baxışlarının məntiqi vəhdətini təşkil edir. Bu gün salınan hər bir yaşillıq zolağı, formalaşan hər bir sağlam sosial mühit böyük alimin ideallarına göstərilən ən yüksək ehtiramın canlı ifadəsidir.

Zaman dəyişir, nəsillər yenilənir, lakin Zərifə xanım Əliyevanın işıq saçan xatirəsi öz mənəvi qüdrətini itirmədən yaşayır. Alimin adı elmə xidmətin, saf insanlığın və ali mənəviyyətin rəmzi kimi yaddaşlarda əbədiləşmişdir. Bu nurlu xatirə gələcək nəsillərə yol göstərən sönməz məşəl, tükənməz ilham mənbəyi olaraq qalacaq, onun Vətənə, elmə və insanlığa bəxş etdiyi dəyərlər Azərbaycanın sabaha doğru inamla irəliləyən yolunu daim işıqlandıracaqdır.

İradə HÜSEYNOVA
AMEA-nın vitse-prezidenti,
akademik

Azərbaycanın seysmik təhlükəliliyinin və seysmik riskinin qiymətləndirilməsi

AMEA-da beynəlxalq elmi konfrans

Aprelin 28-də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Mərkəzi Elmi Kitabxanasında Fövqəladə Hallar Nazirliyinin və AMEA nəzdində Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin birgə təşkilatçılığı ilə "Azərbaycanın seysmik təhlükəliliyinin və seysmik riskinin qiymətləndirilməsi" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans öz işinə başlayıb. Tədbir Azərbaycanda "Şəhərsalma və Memarlıq İli" çərçivəsində təşkil edilib.

Konfransı açan AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli tədbirin ölkəmizin seysmik vəziyyətinin elmi əsaslarla qiymətləndirilməsi baxımından əhəmiyyət daşıdığını vurğulayıb. O bildirib ki, zəlzələlərlə bağlı fundamental və tətbiqi tədqiqatların aparılması, eləcə də cəmiyyətin bu sahədə düzgün və vaxtında məlumatlandırılması müasir dövrdə xüsusi aktualıq kəsb edir.

Akademik AMEA nəzdində fəaliyyət göstərən Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin Azərbaycanda

seysmik proseslərin tədqiqi üzrə aparıcı elmi qurum olduğunu qeyd edib. Alim Mərkəzin yalnız elmi araşdırmalarla kifayətlənmədiyini, eyni zamanda, maarifləndirmə fəaliyyətini sistemli şəkildə həyata keçirdiyini diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, Seysmoloji Xidmət Mərkəzi elmi tədqiqatları əsaslanaraq, müasir texnologiyaların son nailiyyətlərini tətbiq etməklə və beynəlxalq seysmoloji prosesləri dərinləndirən araşdırmaqla real və əsaslandırılmış proqnozlar təqdim edir.

Akademik İsa Həbibbəyli vurğulayıb ki, dünyada seysmologiya sahəsində baş verən yeniliklər Azərbaycan realitələri kontekstində öyrənilir, təhlil olunur və tətbiq edilir.

AMEA rəhbəri Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin apardığı araşdırmaların şəhərsalma prosesində seysmoloji risklərin yətinə nəzərə alınmamasının gələcəkdə ciddi fəsadlara səbəb ola biləcəyini göstərdiyini diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, bu baxımdan Mərkəzin müvafiq dövlət qurumları ilə apardığı əməkdaşlıq və məsləhətləşmələr onun məsələyə yüksək məsuliyyətlə yanaşdığını təsdiqləyir.

O, həmçinin Mərkəzin beynəlxalq əlaqələrinin də son illərdə əhəmiyyətli dərəcədə genişləndiyini söyləyərək, Orta Asiya respublikaları, Cənubi Qafqaz, Türkiyə, MDB və Avropa ölkələri ilə qurulan elmi əməkdaşlığın Azərbaycan seysmologiya elminin nailiyyətlərini beynəlxalq səviyyədə tanıdılmasına, eləcə də qabaqçıl təcrübələrin ölkəmizdə tətbiqinə şərait yaratdığını vurğulayıb. AMEA prezidenti konfransda Orta Asiya ölkələri və Yaponiyadan olan alimlərin məruzələrlə çıxış etməsini Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin beynəlxalq elmi nüfuzunun göstəricisi kimi dəyərləndirib.

Akademik İsa Həbibbəyli cari ilin ölkəmizdə "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edildiyini və may ayında Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun On Üçüncü Sessiyasına Azərbaycanın ev sahibliyi edəcəyini xatırladı. Qeyd edib ki, bu konfrans çərçivəsində səsləndiriləcək elmi məruzələr və aparılacaq müzakirələr seysmologiya elminin aktual problemlərini əhatə etməklə yanaşı, ölkədə şəhərsalmanın mövcud vəziyyəti və gələcək inkişaf istiqamətlərinə də mühüm töhfələr verəcək.

Fövqəladə hallar nazirinin müavini general-leytenant Adil Abdullayev bildirib ki, Azərbaycanın seysmik cəhətdən aktiv zonada yerləşdiyi və tarixən burada dağıdıcı zəlzələ faktları qeydə alınıb. Bu hadisələrin həm insan itkilərinə, həm də ciddi iqtisadi zərərə səbəb olduğunu bildiren nazir müavini seysmik təhlükəliliyin öyrənilməsinin və düzgün qiymətləndirilməsinin strateji əhəmiyyət daşıdığını vurğulayıb.

A.Abdullayev müasir mərhələdə seysmik risklərin qiymətləndirilməsinin xüsusilə ön plana çıxdığını qeyd edərək, sürətlə gedən urbanizasiya prosesləri, əhəlinin sıxlığının artması, çoxmərtəbəli yaşayış və ictimai binaların geniş yayılması, habelə iri enerji və nəqliyyat infrastrukturunu layihələrinin reallaşdırılmasının bu məsələnin aktuallığını daha da artıran əsas amillərdən olduğunu deyib. Qeyd edib ki, seysmik riskin azaldılması üçün müasir elmi yanaşmalardan biri kimi seysmik mikrorayonlaşdırma prosesinin aparılması önəmlidir. Bunun üçün respublika ərazisi üzrə seysmik səviyyələri dəqiqləşdirilməli, seysmik mikrorayonlaşdırma işləri sürətləndirilməlidir. Hazırda nazirlik Seysmoloji Xidmət Mərkəzi və Yaponiyadan olan mütəxəssislərlə birgə bu istiqamətdə işlər həyata keçirir. Yaxın zamanlarda bununla bağlı Bakı və Sumqayıt şəhərlərini və Abşeron rayonunu əhatə edəcək yeni xəritələr hazırlanacaq.

Nazir müavini, həmçinin qeyd edib ki, əhəlinin seysmik təhlükələrlə bağlı maarifləndirilməsi, erkən xəbərdarlıq sistemlərinin yaradılması, fəvqəladə hallar xidmətlərinin hazırlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi və mütəmadi təlimlərin keçirilməsi risklərin minimuma endirilməsində mühüm rol oynayır. Şəhərsalma siyasətində riskli zonaların düzgün qiymətləndirilməsi və bu ərazilərdə tikinti fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması da əsas şərtlər sırasında yer alır.

Daha sonra FHN-in Tikintidə Təhlükəsizliyə Nəzarət Dövlət Agentliyinin Təsəvvürləndirən Dövlət Ekspertiza Baş İdarəsinin rəisi Təyyar Hüseynli "Yüksək binaların hesablanması seysmik spektr qrafiklərinin müqayisəli təhlili" mövzusunda məruzəsini təqdim edib.

Konfrans öz işini müvafiq panellər üzrə davam etdirib.

Panel iclaslarında "Azərbaycan və ona bitişik regionlarda Yer qabığının deformasiyalarının GPS vasitəsilə monitorinqi", "Seismoaktiv zonalarda təbii radioaktiv sahələrin anomaliyaları", "Zəlzələdən sonrakı dövrdə ictimai təhlükəsizliyin təminində mülki müdafiənin rolu", "Abşeron yarımadasında qravitasiya sahəsinin inversiyası", "Lənkeran təbii vilayətində yamac proseslərinin müqayisəli təhlili" və digər mövzularda məruzələr dinlənilib.

Konfrans işinə aprelin 29-da yekun vurub.

Türkoloji Qurultay - 100

AMEA-da Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun təşkilatçılığı ilə "Türkoloji Qurultay - 100" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib.

Nədbir çərçivəsində Dilçilik İnstitutunun Elmi Şurasının qərarı ilə nəşr olunmuş "1926-cı il I Türkoloji Qurultay: tarixi zəmində, arxiv sənədlərində, milli mətbuatda" kitabının təqdimatı da olub.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli bir əsr öncə Türk dünyasının ən mötəbər elm hadisələrindən olan Türkoloji Qurultayın tarixi əhəmiyyətindən bəhs edib. O, Prezident İlham Əliyevin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 2025-ci il 22 oktyabr tarixli Sərəncamının ortaq tarixi köklərə və milli-mənəvi dəyərlərə malik türk xalqlarının qarşılıqlı əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi üçün böyük perspektivlər açdığını vurğulayıb. Akademik İsa Həbibbəyli həmin Sərəncamın icrası ilə əlaqədar Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin ölkəmizdə və dünyada yüksək səviyyədə qeyd olunduğunu bildirib. Qeyd edib ki, dövlətimizin başçısının Türk dünyasının strateji hədəfləri ilə bağlı irəlilədiyi baxışların gerçəkləşməsinə və möhkəmlənməsinə xidmət edən bu tədbirlər türk birliyinin daha da gücləndirilməsinə, alimlərin əməkdaşlığının dərinləşməsinə və müştərək elmi tədqiqatların inkişafına sanballı töhfələr verir. Məhz bu məqamlar Türk dünyası

üçün müəyyən edilmiş strateji hədəflərin məhsulunu təşkil edir.

Akademik İsa Həbibbəyli Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin tənənəli şəkildə keçirilməsi məqsədilə AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən qərar qəbul olunduğunu, Tədbirlər Planının təsdiq edildiyini və bir sıra tədbirlərin keçirildiyini bildirib. O, həmçinin Beynəlxalq Türk Akademiyası tərəfindən may ayının sonlarında Astanada Türkoloji Qurultayın 100 illiyinə həsr olunmuş tədbirin keçiriləcəyini, iyun ayında isə Səmərqənddə Qurultayla bağlı konfransın təşkil olunacağını söyləyib. AMEA prezidenti, sentyabr ayında isə Türk Dil Qurumu tərəfindən Macarıstanda Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illiyinin qeyd olunacağını bildirib. Konfransın türkologiya elminin tarixi yaddaşının qorunması və inkişaf istiqamətlərini müəyyən etməsinə baxımından elmi əhəmiyyətini vurğulayan akademik İsa Həbibbəyli türkologiyanın Türk dünyasını öyrənən elm olduğunu söyləyib. Qeyd edib ki, Milli Elmlər Akademiyasında Türk dünyası ilə bağlı önəmli tədqiqatlar aparılır, AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarında bu istiqamətdə bir çox şöbələr fəaliyyət göstərir və Türk dünyasının elmi qurumları ilə əlaqələr daha da genişləndirilir.

AMEA prezidenti ictimaiyyətə təqdim olunan "1926-cı il I Türkoloji Qurultay: tarixi zəmində, arxiv sənədlərində, milli mətbuatda" kitabının məzmunlarından da bəhs edib.

Dilçilik İnstitutunun direktoru professor Nədir Məmmədli bildirib ki, Birinci Türkoloji Qurultay

türkologiya tarixində mühüm mərhələ olmaqla yanaşı, türk xalqlarının qarşılıqlı əlaqələri, onların inkişaf perspektivləri baxımından əhəmiyyətli elmi-mədəni platforma kimi çıxış edir. Birinci Türkoloji Qurultay Orta Asiya türk dillərinin öyrənilməsi prosesində mövcud olan metodoloji problemlərin və elmi boşluqların üzə çıxarılması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Konfransın məruzələri göstərir ki, əvvəlki mərhələlərdə bu dillərlə bağlı toplanmış materiallar əsasən ayrı-ayrı tədqiqatçılar tərəfindən fərdi şəkildə işlənib, lakin vahid elmi sistem çərçivəsində mərkəzləşdirilməyib. Bu isə Orta Asiya türk dillərinin tarixi əlaqələrinin və dialektoloji xüsusiyyətlərinin tam və sistemli şəkildə araşdırılmasını məhdudlaşdırıb.

Müəllifi olduğu "1926-cı il I Türkoloji Qurultay: tarixi zəmində, arxiv sənədlərində, milli mətbuatda" kitab haqqında da məlumat verən N.Məmmədli qeyd edib ki, əsr həmin günlərin nəfəsini, o zaldakı səslərin titrəyişini, tribunadan səslənən hər bir fikrin ardında gizlənən tarixi yükü anlamaq üçün yazılıb.

Konfransda "Bəkir Çobanzadə və Türkoloji Qurultay", "Türkoloji Qurultayda termin yaradıcılığı prosesinin istiqamətləri", "Türkoloji Qurultayın türkologiyanın sonrakı inkişafına təsiri", "Türkoloji Qurultayda Türk dillərinin tarixi və qədim yazılı abidələrin tədqiqinə elmi-metodoloji yanaşma", "Teodor Manzel və Türkoloji Qurultay" mövzularında məruzələr dinlənilib.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə

Çox dəyərli alim, hörmətli böyüyüm İsa Həbibbəyli,

Şəxsən mənə ünvanladığınız dəyərli təbrikləriniz və doğum günü mesajınız üçün sizə ən səmimi minnətdarlığımı bildirirəm. Gərgin iş qrafikinizdə vaxt ayıraraq xatırlamağınız məni çox sevindirir.

Görkəmli bir alim və Türk dünyasının ortaq dəyərlərinə könül vermiş bir şəxsiyyət olaraq ifadə etdiyiniz təqdir dolu sözlər, bizlər üçün böyük bir qürur mənbəyidir. Türk dünyasının elmi və mədəni irsini qoruma, inkişaf etdirmə və gələcək nəsillərə ötürmə yolundakı səylərimizin qarşılıq tapması çalışma əzmiyyətimizi daha da möhkəmləndirir.

Atatürk Mədəniyyət, Dil və Tarix Yüksək Qurumu və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası arasındakı köklü dostluğa və elmi əməkdaşlığa verdiyiniz önəm bir daha vurğulamaq istərdim. İnanıram ki, ortaq baxışlarımız əsasında həyata keçirəcəyimiz layihələr və təcrübə paylaşımı, Türk elm dünyasına xidmət etməyə qətiyyətlə davam edəcəkdir.

İllərə dayanan dostluğunuz və etimadınız üçün təşəkkür edir, sizə sağlamlıq, rahatlıq və elmi fəaliyyətlərinizdə yüksək nailiyyətlər arzulayıram.

Ən səmimi hörmətlərlə,

BE Prof. Dr. Derya Örs
Atatürk Mədəniyyət,
Dil və Tarix
Yüksək Qurumunun sədri

22 aprel 2026-cı il

Rumıniya alimləri ilə əməkdaşlıq

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Rumıniyanın Yas-sı şəhərində fəaliyyət göstərən Petre Andrei Universitetinin rektoru dosent, doktor Sorin Bokançanın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş keçirib.

Görüş zamanı akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan ilə Rumıniya arasında müxtəlif sahələrdə mövcud əlaqələrin yüksək səviyyədə inkişaf etdiyini vurğulayıb. O, xüsusilə elm və təhsil sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsinin vacibliyini qeyd edərək, artıq AMEA-nın Rumıniyanın bir universiteti ilə elmi əməkdaşlıq müqaviləsinin mövcud olduğunu diqqətə çatdırıb. AMEA rəhbəri universitetlərlə yanaşı, Rumıniya Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqat institutları ilə də əlaqələrin qurulmasının əhəmiy-

yətini önə çəkib. Birgə elmi konfransların təşkili, kitabların nəşri, elmi məqalələrin qarşılıqlı mübadiləsi kimi təşəbbüslərin perspektivli istiqamətlər olduğunu bildirib və bu görüşün gələcək əməkdaşlıq üçün stimül yaradacağını ifadə edib.

Öz növbəsində Petre Andrei Universitetinin rektoru Sorin Bokança rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin üzvlərini təqdim etdikdən sonra universitetin tarixi və fəaliyyət istiqamətləri barədə məlumat verib. O, aprelin 22-də Qarabağ Universitetində "Polis" elmi jurnalının Azərbaycana həsr olunmuş xüsusi buraxılışının təqdim mərasiminin keçirildiyini qeyd edib. Rektor AMEA və Azərbaycan universitetləri ilə elmi əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafında maraqlı olduğunu vurğulayıb.

Daha sonra "Polis" jurnalının icraçı direktoru dosent, doktor Sabin Draqlin

çıxış edərək nəşrin tarixi, elmi məqalələrin qəbul prinsipləri və beynəlxalq fəaliyyət istiqamətləri haqqında ətraflı məlumat verib. Bildirib ki, jurnal Rumın, ingilis, alman və italyan dillərində nəşr olunur və beynəlxalq elmi ictimaiyyətdə geniş tanınır. O, Azərbaycan alimlərini də jurnalla əməkdaşlığa dəvət edib.

Görüş çərçivəsində "Polis" jurnalının Azərbaycana həsr edilmiş xüsusi buraxılışı akademik İsa Həbibbəyliyə təqdim edilib, həmçinin qarşılıqlı kitablar hədiyyə olunub.

Sonda nümayəndə heyəti AMEA-nın Rəyasət Heyəti binası ilə tanış olub, onlara binanın tarixi barədə məlumat verilib.

Görüşdə Rumıniyanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Vasiliy Soare, Azərbaycan Respublikasının Rumıniyadakı səfirliyinin Birinci katibi İlqar Fərəcov, Petre Andrei Universitetinin tədris və elmi işlər üzrə prorektoru dosent, Dr. Teodora Prelipçean, dosent, Dr. Kristian Bokança, "Polis" jurnalının icraçı direktoru dosent, Dr. Sabin Draqlin, Petre Andrei Universitetinin Senatının sədri Dr. Laviniya Mariya Pruteanu, 2025-ci il üzrə sosiologiya sahəsində Rumıniya Akademiyasının "Henri H. Stahl" mükafatı laureatı dosent, Dr. Ciprian İftimioay və Buxarestdə Prezident Administrasiyası nəzdində Kotroçeni Milli Muzeyinin təmsilçisi siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru İoana Draqlin, həmçinin AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Xarici əlaqələr və beynəlxalq təşkilatlarla iş şöbəsinin müdiri Esmira Əlirzəyeva və İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin müdiri Ağahüseyn Şükürov və başqaları iştirak ediblər.

Akademik İsa Həbibbəyli: Ağaşaqqallar Şurasının fəaliyyəti ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında mühüm yer tutur

Azərbaycan Ağaşaqqallar Şurası ölkəmizin ictimai həyatında mühüm rol oynayan təsisat kimi çıxış edir. Şuranın təşkil etdiyi tədbirlər, o cümlədən beynəlxalq səviyyəli elmi konfranslar və müxtəlif ictimai təşəbbüslər Azərbaycanın inkişafına və milli dəyərlərinin təbliğinə ciddi töhfə verir.

Azərbaycan Ağaşaqqallar Şurasının aprelin 23-də keçirilən IX Qurultayındakı çıxışında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti İsa Həbibbəyli bu barədə danışıb.

O qeyd edib ki, Ağaşaqqallar Şurasının fəaliyyəti yalnız ölkədaxili tədbirlərlə məhdudlaşmır, eyni zamanda beynəlxalq müstəvidə də əməkdaşlıq əlaqələrinin genişlənməsinə xidmət edir. Türk dövlətlərinin ağaşaqqallar təşkilatları ilə qurulan əlaqələr, eləcə də digər ölkələrin müvafiq qurumları ilə əməkdaşlıq Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun artmasına müsbət təsir göstərir.

Süni intellekt texnologiyaları inşaat arxitekturası ilə rəqəmsal arxitekturanın birgə mövcudluğunu zəruri edir

IV Sənaye inqilabının təsiri ilə "ağıllı şəhər", "ağıllı kənd" və "ağıllı qəsəbə" modelləri ənənəvi arxitektora yanaşmaları ilə rəqəmsal arxitekturanın sintezini tələb edir. Əgər əvvəlki sənaye inqilabları dövründə yaradılan memarlıq nümunələri uzunmüddətli dəyişməzliyə malik idisə, müasir "ağıllı yaşayış yerləri" kimi kibernetika sistemlərinin aparat və proqram təminatının mütəmadi olaraq yenilənməsi kibernetiklik və fərdi məlumatların qorunması baxımından çəvik və məsuliyyətli yanaşma tələb edir. Bu səbəbdən müasir dövrdə memarlıq obyektlərinin dəyişə bilən və adaptiv sistem kimi formalaşdırılması vacib məsələlərdəndir.

Bu fikirləri açıqlamasında AMEA-nın vitse-prezidenti, Elm və Təhsil Nazirliyinin İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru akademik Rasim Əliquliyev bildirib.

AMEA-nın vitse-prezidenti son illər memarlıq, inşaat, nəqliyyat və şəhərsalma sahələrində süni intellekt, rəqəmsal innovasiyalar kimi qabaqcıl texnologiyaların tətbiqinin sürətlə genişləndiyini qeyd edərək, bu proseslərin rəqəmsal və yaşıl transformasiyalar kontekstində həyata keçirilən dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən birini təşkil etdiyini vurğulayıb.

Akademik diqqətə çatdırıb ki, bu ilin 17-22 may tarixlərində Bakıda BMT tərəfindən Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü Sessiyasının keçirilməsi ölkəmiz qarşısında yeni elmi və texnoloji çağırışlar formalaşdırır. Bu nüfuzlu beynəlxalq tədbirin respublikada təşkilatçı və şəhərsalma sahələrində rəqəmsal və süni intellekt texnologiyalarının daha geniş tətbiqini zəruri edir.

Son illər ərzində Azərbaycanda rəqəmsal transformasiya istiqamətində formalaşan dövlət siyasətinin memarlıq, inşaat və şəhərsalma sahələrinə də birbaşa təsir göstərdiyini bildiren alim Prezident İlham Əliyevin təsdiq etdiyi "Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal inkişafın sürətləndirilməsi dair 2026-2028-ci illər üçün Fəaliyyət Planı"nın elmi ictimaiyyət qarşısında yeni tədqiqat istiqamətləri və tətbiqyönümlü vəzifələr müəyyənləşdirdiyini vurğulayıb.

"Müasir dövrdə layihələndirilən istənilən inşaat arxitekturası obyektləri sürətlə dəyişən və inkişaf edən əşyaların interneti texnologiyaları əsasında qurulan smart kibernetika sistemləri kimi meydana çıxan "ağıllı evlər" və "ağıllı şəhərlər"də rəqəmsal arxitekturanın tələbləri nəzərə alınmalı və bu yaşayış məskənlərinin sakinlərinin rəqəmsal bilik və bacarıqlarının, ümumiyyətlə, savadlılığının fasiləsiz olaraq yüksəldilməsi üçün zəruri tədbirlər görülməlidir. Başqa sözlə, müasir dövrün texnoloji çağırışları və realtyarlıq kontekstində inşaat arxitekturası ilə rəqəmsal arxitektura bir-birini tamamlamalı, real məkənin yaşayış normaları ilə yanaşı, virtual məkənin də tələbləri nəzərə alınmalıdır", - deyərək bildirdi.

AMEA əməkdaşları üçün tibbi müayinə aksiyası

AMEA-da Akademiyanın Azad Həmkarlar İttifaqının təşəbbüsü, Səhiyyə Nazirliyinin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi (İSİM), Azərbaycan Kardiologiya Cəmiyyəti (AKC) və "Serviyə Azərbaycan" şirkətinin birgə təşkilatçılığı ilə "Hədəf 130/80: Gələcəyiniz barədə özünüz qərar verin" layihəsi çərçivəsində tibbi müayinə aksiyası keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA Azad Həmkarlar İttifaqının sədr müavini Şəhla Əmirova AMEA əməkdaşlarının sağlamlığının qorunmasına yönəlməmiş genişmiqyaslı tibbi müayinə aksiyasının əhəmiyyətinə toxunub. Qeyd edib ki, bu kimi sosial layihələrin məqsədi əməkdaşlar arasında sağlam həyat tərzini təşviq etmək və xəstəliklərin vaxtında aşkarlanmasına imkan yaratmaqdır.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynova çıxış edərək sağlam kollektivin elmi fəaliyyətin səmərəliliyində mühüm rol oynadığını vurğulayıb, belə təşəbbüslərin davamlı xarakter daşmasının vacibliyini diqqətə çatdırıb. Akademik AMEA ilə Səhiyyə Nazirliyi arasında birgə tədbirlərin təşkilini yüksək qiymətləndirərək, sosial-tibbi layihələrin genişləndirilməsinin elmi ictimaiyyətin sağlamlığının qorunmasında mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirdi.

Tibb üzrə fəlsəfə doktoru, kardioloq Ülvi Mirzoyev aksiyanın gedişatı və həyata keçirilən tibbi prosedurlar barədə məlumat verib. "Hədəf 130/80" layihəsi çərçivəsində

AMEA əməkdaşları üçün icra olunan bugünkü müayinə aksiyasının ürək-damar xəstəliklərindən qorunması və cəmiyyətdə erkən profilaktika mədəniyyətinin gücləndirilməsinə xidmət etdiyini deyib.

İSİM-in direktor müavini Qəhrəman Haqverdiyev erkən diaqnostikanın və profilaktik tədbirlərin vacibliyini vurğulayaraq, bu yanaşmanın əhəmiyyətli sağlamlıq göstəricilərinin yüksəldilməsində həlledici rol oynadığını diqqətə çatdırıb.

Alim xüsusilə xroniki stress, şəkərli diabet və zərərli vərdişlərin ürək sağlamlığı üçün ciddi təhdid olduğunu bildirdi. O, rəhbərlik etdiyi cəmiyyətin əhali arasında maarifləndirmə işlərinin gücləndirilməsi və profilaktik tədbirlərin genişləndirilməsi istiqamətində fəaliyyətini qətiyyətlə davam etdiriyini vurğulayıb.

"Serviyə Azərbaycan" şirkətinin direktoru Rişad Təhməzov layihənin əhəmiyyətinə toxunaraq, belə təşəbbüslərin cəmiyyətin sağlamlıq rifahına mühüm töhfə verdiyini qeyd edib. Bildirilib ki, aksiya çərçivəsində əməkdaşların arterial təzyiqi ölçülür, ürək-damar xəstəlikləri üzrə erkən diaqnostik müayinələr aparılır. Eyni zamanda, iştirakçılara risk faktorlarının qarşısının alınması və sağlam həyat tərzinin mənimsənilməsi istiqamətində fərdi tibbi tövsiyələr təqdim olunur.

Tədbirin rəsmi hissəsindən sonra müayinə aksiyasına başlanılıb. AMEA əməkdaşları xüsusi ayrılmış sahədə peşəkar kardioloq və tibb heyəti tərəfindən müayinə olunublar.

Aksiya çərçivəsində əməkdaşların arterial təzyiqi ölçülüb, ürək-damar sisteminin vəziyyəti qiymətləndirilib və fərdi tibbi məsləhətlər verilib.

Müayinə aksiyasında AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli də iştirak edib. Akademik İsa Həbibbəyli aksiyanın iştirakçılarını yüksək qiymətləndirərək bildirdi ki, elmi potensialın qorunması ilk növbədə alimlərimizin və əməkdaşlarımızın sağlamlığından asılıdır. AMEA rəhbəri əməkdaşları bu imkandan aktiv yararlanmağa və sağlamlıqlarına xüsusi diqqət yetirməyə çağırıb. Aksiyanın əhəmiyyətini şəxsi nümunəsində nümayiş etdirən akademik İsa Həbibbəyli tibbi müayinədən keçib.

Qeyd edək ki, tibbi müayinə aksiyası üç gün davam edəcək və AMEA əməkdaşları Akademiyanın Əsas binasında yaradılmış şəraitdən istifadə edərək peşəkar həkim briqadası tərəfindən müayinədən keçmək imkanı əldə edəcəklər.

Gənc alimlərin ənənəvi futbol turnirinə start verilib

Aprəlin 24-də AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının (AHI) və Gənclər Akademiyasının təşkilatlığı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 103-cü ildönümünə həsr edilən akademiyanın gənc alim və mütəxəssislərinin ənənəvi futbol çempionatının açılışı olub.

Çempionatın açılış mərasimində AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli bildirdi ki, bu il də akademiya Ulu Öndərin anadan olmasının 103-cü ildönümünə həsr edilmiş tədbirlərə futbol turnirinin açılışı ilə başlayır.

O bildirdi ki, AMEA-da futbol çempionatının keçirilməsi gənclərin fiziki sağlamlığının qorunması və onların asudə vaxtlarının səmərəli təşkilatı baxımından olduqca vacibdir. Çempionata göstərilən marağın bu il artıdığını və AMEA-nın Gənclər Akademiyasının da özünün müstəqil komandası ilə yarışda təmsil olunduğunu deyən İ.Həbibbəyli son illərdə akademiya gəncliyinin inkişafı üçün bir sıra zəruri addımlar atıldığını bildirdi. O, hazırda Gənclər Akademiyasının beynəlxalq əlaqələrinin genişlənməsi və ölkəmizdə elmin populyarlaşdırılması istiqamətində əməli addımlar atıldığını söyləyib.

Bundan əlavə, akademiya prioritet məsələlərdən biri olan kadr hazırlığı məsələsindən irəli gələrək gənc alim və mütəxəssislərin Misir, Polşa, Fransa və s. kimi ölkələrə təcrübə keçməyə göndərildiklərini vurğulayıb.

AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının fəaliyyətinə də toxunan akademik İsa Həbibbəyli təşkilatın akademiya həyatında yaxından iştirak etdiyini, müharibə iştirakçılarına, qazilərimize, şəhid ailələrimizə daim diqqət və qayğı ilə yanaşdıqlarını bildirdi. Həmçinin təşkilatın akademiya əməkdaşlarının sosial rifahının yüksəldilməsi, istirahətlərinin təmin olunması, mədəni tədbirlərdə iştirakı ilə bağlı tədbirlər həyata keçirdiklərini diqqətə çatdırıb.

Akademik İsa Həbibbəyli futbol çempionatının daim bayram əhvalı-ru-

hiyyəsinə keçirildiyini söyləyib və komandalara uğurlar arzulayıb.

AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının sədri siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Sənan Həsənov bildirdi ki, hər il olduğu kimi, bu il də komandaların çempionata hazırlığına diqqət yetirilib, onların bütün zəruri ehtiyacları qarşılanıb. O, həmçinin kənar təşkilatlarla akademiyanın yığma komandasının oyunlarının təşkilinin də nəzərdə tutulduğunu söyləyib.

Açılış mərasimində, o cümlədən AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun Həmkarlar Təşkilatının sədri Faiq Babayev futbol çempionatına həsr etdiyi şeirini səsləndirib.

Sonda akademik İsa Həbibbəyli turnirin açılışının rəmzi olaraq topa ilk toxunuşu edib.

Gənc alimlər futbolu

Akademiya futbol çempionatının başlanması münasibətilə

Budur gəlib yetişdi növbəti çempionat, Futbolu sevenlərə bu iş verdi qol-qanad.

Minnətdar olmalıyıq biz təşkilatçılara, Yaradıblar şərait onlar iştirakçılara.

Burda iştirak üçün yox heç bir məcburiyyət, Bütün komandalarda var sağlam və xoş niyyət.

Sağlam bədən - sağlam ruh deyib qədim yunanlar Raziyyət biz - idmanın cana xeyrin duyanlar.

Aprəlin iyirmi biri püşkatma keçirildi, Oyunların cədvəli müəyyənləşdirildi.

İndi çempionatda altı iştirakçı var, Yəqin yarışa onlar ciddi hazırlaşılırlar.

Bəzi komandalarda birləşib institutlar, Dostluğa görə deyil nəse başqa sübutlar.

Ədəbiyyatçılarla birləşib tarixçilər, Onların bu vəhdəti ruhlarla ümid çilər.

Arxeoloqlar isə birdir şərqşünaslarla, Birləşiblər yarışda könüllü əsaslarla.

Memarlar və həmçinin sənətsünaslar isə, Filosoflarla birgə qoşulublar bu işə.

Bu dəfə gənclər qurub ayrıca bir komanda, Qazanmaq istəyərk həm uğur, həm ad-san da.

Bu yarışın özəl bir xüsusiyyəti də var, Bir-birini dost sayır bütün iştirakçılar.

Təbiidir ki, onlar peşəkar-zad deyillər, Futbolçu geyimini müvəqqəti geyirlər.

Eyni zamanda onlar göstərir böyük həvəs, Bunu görür oyuna baxan hər hansı bir kəs.

Xasdır çempionata Olimpiya devizi, Qələbədən vacibdir məhz iştirakın özü.

Obyektiv səbəblərdən çox da məşq edilməyib, Mütəq qələbə çalmaq məqsədi güdülməyib.

İzləyəcək həvəslə yarış əməkdaşlar, Bir azca dincələcək bu vaxt düşünən başlar.

Çempion kim olsa da, dostluq qalib gələcək, Uduzular ürəkdən qəm-kədəri siləcəkdir.

Güclülərin arzusu uğurlu bir sonluqdur, Əsas hədəf onlarçün mütəq çempionluqdur!

Faiq BABAYEV
AMEA Arxeologiya və Antropologiya
İnstitutunun böyük elmi işçisi

AMEA Şəki Regional Elmi Mərkəzinin direktoru, fizika-riyaziyyat elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Yusif Şükürlü

Azərbaycan elmi ictimaiyyətinə ağır itki üz vermişdir. Görkəmli alim, pedaqoq, fizika-riyaziyyat elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzinin direktoru Yusif Hacıbala oğlu Şükürlü 28 aprel 2026-cı ildə ömrünün 78-ci ilində vəfat etmişdir.

Yusif Şükürlü 1948-ci il oktyabrın 27-də Azərbaycan Respublikasının Şəki rayonunun Baş Şabalıd kəndində anadan olmuşdur. Orta təhsilini Baş Göynük kənd 1 sayılı məktəbində başa vurduqdan sonra 1966-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Fizika fakültəsinə daxil olmuş, 1971-ci ildə ali təhsilini uğurla başa vurmuşdur. Əmək fəaliyyətinə müəllim kimi başlayan Yusif Şükürlü uzun illər Qəbələ və Şəki rayonlarının müxtəlif təhsil müəssisələrində fizika, riyaziyyat fənlərini tədris etmiş, pedaqoji sahədə zəngin təcrübə toplamışdır.

Yusif Şükürlü 1984-cü ildə fizika-riyaziyyat elmləri üzrə namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir. Onun elmi fəaliyyəti əsasən biofizika və quruluş zülallarının fiziki xassələrinin öyrənilməsi sahəsini əhatə etmişdir. Alimin çoxillik tədqiqatlarının nəticələri respublika və beynəlxalq səviyyəli elmi konfranslarda məruzə olunmuş, elmi jurnallarda dərc edilmişdir. O, onlarla elmi məqalənin, metodik vəsaitlərin, dərsliklərin, monoqrafiyaların müəllifi olmuş, həmçinin müəlliflik şəhadətnamələri və patentlər əldə etmişdir. "Quruluş zülalları" adlı monoqrafiyası onun uzun illər apardığı elmi axtarışların ümumiləşdirilmiş nəticəsi kimi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Yusif Şükürlü yalnız alim kimi deyil, həm də bədii yaradıcılıq sahəsində özünəməxsus iz qoymuşdur. Onun "Çəhrayı gödəkçə" adlı bədii əsərlər toplusu və "Yetti" adlı elmi-fantastik romanı oxucular tərəfindən maraqla qarşılanmışdır. O, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü kimi ədəbi mühitdə də fəal iştirak etmişdir.

Yusif Şükürlü uzun illər ərzində elmi-təşkilati fəaliyyətlə də məşğul olmuş, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 2014-cü ildən etibarən mərkəzin direktoru kimi fəaliyyət göstərən alim bu elmi qurumun inkişafına mühüm töhfələr vermiş, elmi tədqiqatların miqyasının genişlənməsinə, gənc kadrların yetişdirilməsinə və beynəlxalq elmi əlaqələrin gücləndirilməsinə nail olmuşdur. Onun rəhbərliyi dövründə mərkəzdə elmi nəşrlərin, patentlərin və innovativ layihələrin sayı əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır.

Yusif Şükürlü yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik ziyalı, səmimi və təvazökar insan, tələbələrə və həmkarlarına qayğı ilə yanaşan müəllim kimi tanınmışdır. Onun çoxillik səmərəli fəaliyyəti dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, o, Azərbaycan elminin inkişafındakı xidmətlərinə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən "Tərəqqi" medalı ilə təltif olunmuşdur.

Görkəmli alim və pedaqoq Yusif Hacıbala oğlu Şükürlünün əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində daim yaşayacaqdır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti mərhumun ailəsinə, yaxınlarına və həmkarlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin!

AMEA-nın Rəyasət Heyəti

Seminar-məşğələ

AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının Mülki müdafiə şöbəsində seminar-məşğələ keçirilib.

Mülki müdafiə şöbəsinin 2026-cı ilin Tədbirlər planına uyğun olaraq keçirilən seminar-məşğələdə şöbənin əməkdaşları və AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarının İnsan resursları şöbələrinin müdirləri və hərbi uçot, bronetmə işlərini aparən mütəxəssisləri iştirak ediblər.

Seminar-məşğələni giriş sözü ilə açan Mülki müdafiə şöbəsinin müdiri müavini Hikmət Babayev tədbir iştirakçılarına gündəlikdə duran məsələlər barədə məlumat verib. H.Babayev bildirdi ki, AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli tərəfindən imzalanmış AMEA Rəyasət Heyəti aparatında, elmi müəssisə və təşkilatlarda hərbi vəzifələrin hərbi uçotunun aparılması, illik statistik hesabatın hazırlanması haqqında müvafiq sərəncamında göstərilən tapşırıqların vaxtında və yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsinə ciddi önəm verilməlidir.

Sonra şöbənin baş mütəxəssisi Bahar Həsənova AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarında hərbi uçotun aparılması, səfərbərlik zamanı və müharibə dövrü üçün təxsis (bron) edilməsi, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 8 may 2013-cü il 76 nömrəli Qərarın icrası haqqında çağırışçıların və hərbi vəzifələrin hərbi uçotunun aparılması qaydası haqqında geniş məruzə edib. Çıxışını video-təqdimat üzərində quran B.Həsənova seminar iştirakçılarına işlərini vaxtında və qüsursuz həyata keçirmələri üçün təlimatlandırılıb.

Sonda tədbir iştirakçıları institut və təşkilatlarda hərbi uçot, təxsis (bron) işinin təşkili və vəziyyəti haqqında məlumatlar təqdim edib və mövzu ətrafında suallar veriblər.

Professor Qorxmaz İmanov: "Gələcəyin iqtisadi idarəetmə sistemi məhz süni intellekt, qeyri-səlis məntiq və böyük verilənlərin sintezi üzərində formalaşacaq"

Elm və Təhsil Nazirliyi Riyaziyyat İnstitutunun Sosial İqtisadi proseslərin qeyri-səlis modernləşdirilməsi laboratoriyasının müdiri, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Qorxmaz İmanov qeyri-səlis iqtisadiyyat sahəsində ölkəmizin tanınmış alimlərindənndir. O, sosial-iqtisadi sistemlərin makro göstəricilərinin qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsi əsasında qiymətləndirilməsi istiqamətində mühüm elmi tədqiqatlar apararaq əhəmiyyətli nəticələr əldə etmişdir. Professor Qorxmaz İmanov sosial-iqtisadi sistemlərin müxtəlif səviyyələrində mövcud problemlərin həlli məqsədilə səmərəli fəzi modellər irəli sürmüşdür. 85 illik yubileyi ərəfəsində görkəmli alimlə qeyri-səlis iqtisadiyyatın inkişaf perspektivləri, müasir çağırışlar, rəqəmsal transformasiya prosesləri, eləcə də professorun çoxşaxəli elmi fəaliyyəti ilə bağlı söhbət aparıldı.

- Hörmətli Qorxmaz müəllim, uzun illərdir iqtisadiyyatın qeyri-səlis modelləri, süni intellekt, qərarqəbulətmə sistemləri və intellektual idarəetmə sahəsində fəaliyyət göstərsiniz. Son dövrlərdə əldə etdiyiniz ən mühüm elmi nəticələr və nailiyyətlər barədə məlumat verə bilərsinizmi?

- Son dövrlərdə əldə etdiyim əsas elmi nəticələr sosial-iqtisadi sistemlərin idarə olunması üçün yeni model və alqoritmlərin hazırlanması ilə əlaqədardır. Bu gün həmin model və alqoritmlərdə süni intellekt texnologiyaları aparıcı yer tutur və müasir idarəetmənin əsas alətlərindən biri hesab olunur. Xüsusilə mürəkkəb, çoxamillili və qeyri-müəyyən şəraitdə qərarların qəbulunda qeyri-səlis məntiq metodlarının tətbiqi böyük əhəmiyyətə malikdir.

Qeyd edim ki, sosial-iqtisadi sistem üç əsas sütun üzərində qurulur: iqtisadiyyat, sosial sahə və ekologiya. Mənim elmi fəaliyyətim də bu üç istiqamətə əhatə edir. İqtisadiyyatın idarə olunması, iqtisadi qərarların sosial nəticələrinin qiymətləndirilməsi, eyni zamanda ekoloji təhlükəsizlik və dayanıqlı inkişafın modeləşdirilməsi üzrə müxtəlif elmi yanaşmalar işləmişik.

Artıq 60 ilə yaxındır ki, bu sahə ilə məşğulam. Bu müddət ərzində elmi fəaliyyətim iki mərhələdə davam etmişdir. Birinci mərhələ daha çox klassik iqtisadi-riyazi metodlarla bağlı olub. Bu dövrdə stoxastik proqramlaşdırma, ekonometrik modellər, sahələrarası balans modelləri əsasında Azərbaycanın sosial-iqtisadi sistemlərinin təhlili, idarə olunması və proqnozlaşdırılması istiqamətində tədqiqatlar aparmışam.

İkinci mərhələ isə 2001-ci ildən başlayır. Həmin dövrdən etibarən qeyri-səlis modellərin sosial-iqtisadi sistemlərin idarə olunmasına tətbiqi ilə ciddi şəkildə məşğul olmağa başladım. Son illərdə əldə etdiyimiz əsas nəticələr də məhz bu istiqamətə əhatə edir. Qeyri-səlis yanaşmalar vasitəsilə iqtisadi proseslərin daha dəqiq qiymətləndirilməsi, risklərin əvvəlcədən müəyyənəşdirilməsi, alternativ qərar variantlarının müqayisəsi və optimal idarəetmə mexanizmlərinin qurulması mümkün olmuşdur.

Hesab edirəm ki, gələcəyin iqtisadi idarəetmə sistemi məhz süni intellekt, qeyri-səlis məntiq və böyük verilənlərin sintezi üzərində formalaşacaq. Ona görə də, bu istiqamətdə apardığımız tədqiqatlar həm nəzəri, həm də praktik baxımdan mühüm əhəmiyyət daşıyır.

- Rəhbərlik etdiyiniz laboratoriyada hazırda hansı aktual istiqamətlər üzrə tədqiqatlar aparılır? Bu işlərin ölkə iqtisadiyyatının idarə olunmasına və proqnozlaşdırılmasına töhfələri nədən ibarətdir?

- Hazırda rəhbərlik etdiyim laboratoriyada əsas tədqiqat istiqaməti sosial-iqtisadi sistemlərin idarə olunması üçün qeyri-səlis modellərin hazırlanması və tətbiqidir.

Son dövrlərdə laboratoriyada "İqtisadi Sistemin İdarə Edilməsinin Qeyri-Səlis Modelləri" adlı tədqiqat işi çərçivəsində sosial-iqtisadi sistemlərin idarə

olunması, qiymətləndirilməsi və proqnozlaşdırılması üçün yeni elmi yanaşmalar hazırlanmışdır. Bu tədqiqatda intuitiv qeyri-səlis məntiq, qeyri-səlis entropiya və DEMATEL metodları əsasında sosial-iqtisadi inkişaf göstəricilərinin daha dəqiq ölçülməsi, iqtisadi şəxələndirmənin təhlili, maliyyə dayanıqlığı indeksinin hesablanması, makroiqtisadi, sosial, ekoloji və maliyyə təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsi üçün yeni modellər təklif olunmuşdur. Eyni zamanda, yaşıl iqtisadiyyatın inkişaf səviyyəsinin müəyyənəşdirilməsi, informasiya iqtisadiyyatının və insan kapitalının inkişaf keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üzrə müasir metodologiyalar işləmişdir.

Laboratoriyada xüsusi diqqət yetirilən istiqamətlərdən biri də yaşıl iqtisadiyyat və dayanıqlı inkişaf məsələləridir. Belə ki, "Yaşıl İqtisadiyyatın İnkişafının Qiymətləndirilməsinin Qeyri-Səlis Modelləri" adlı tədqiqat işində Azərbaycan üçün Yaşıl İnkişaf İndeksinin (GGI) qiymətləndirilməsi və modeləşdirilməsi məqsədilə qeyri-səlis nümunə tanıma modeli (FPRM) təklif olunmuşdur. Model qeyri-müəyyənlik və qeyri-səlisliyi nəzərə alaraq qiymətləndirmənin dəqiqliyini artırır, GGI göstəricilərinin səviyyəsini müəyyən etməyə və müxtəlif müdaxilələrin bu göstəricilərə mümkün təsirini simulyasiya etməyə imkan verir. Aparılmış hesablamalar modelin Azərbaycan üzrə yaşıl inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsində effektiv olduğunu göstərmişdir. Tədqiqat davamlı inkişaf istiqamətində sübuta əsaslanan siyasətin formalaşdırılması üçün elmi metodologiya təqdim edir.

Digər aktual istiqamətdə tədqiqat işi isə "Sosial Dayanıqlığın Keyfiyyət Səviyyəsinin Qiymətləndirilməsinin Qeyri-Səlis Modelləri"nin işlənilməsinə həsr edilmişdir. Bu tədqiqat çərçivəsində həyat keyfiyyətinin, sosial kapitalın, insan kapitalının, əsas insan ehtiyaclarının, iqtisadi təhlükəsizliyin, sosial birlik və sosial səlahiyyətləndirmənin qiymətləndirilməsi üçün müxtəlif qeyri-səlis modellər təklif olunmuşdur. Həmçinin sosial mobilliyin proqnozlaşdırılması məqsədilə qeyri-səlis linqvistik Markov zənciri modeli işləmişdir.

- Müasir dövrdə süni intellekt və rəqəmsal texnologiyalar dövlət idarəçiliyində xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Sizcə Prezident İlham Əliyevin Azərbaycanın yeni rəqəmsal arxitekturasının formalaşdırılması, bu sahədə dövlət və elm qurumları qarşısında müəyyənəşdiriyi strateji vəzifələr hansı məqsədlərə xidmət edir?

- Əvvəla onu qeyd edim ki, müasir dövrdə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə rəqəmsallaşma, innovasiya və süni intellekt sahələrinə göstərilən diqqət Azərbaycanın gələcək inkişaf strategiyasının mühüm tərkib hissəsidir. Dövlət idarəçiliyində yeni texnologiyaların tətbiqi, elektron xidmətlərdən istifadənin genişlənməsi, rəqəmsallaşma proseslərinin sürətlənməsi innovativ idarəetmə mexanizmlərinin qurulması ölkənin yeni mərhələdə inkişafını şərtləndirən amillərdir.

Uzun illər ərzində süni intellekt, böyük verilənlər, riyazi modeləşdirilmə və rəqəmsallaşma sahə-

sində aparılan fundamental tədqiqatlar bu gün artıq praktik tətbiq mərhələsinə daxil olmaqdadır. Dövlət başçımız cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi strateji vəzifələr alimlər qarşısında yeni imkanlar açır, məsuliyyəti daha da artırır.

Ölkə başçımız cari il fevralın 11-də "Azərbaycanın yeni rəqəmsal arxitekturası" adlı vahid fəaliyyət planına həsr olunmuş müşavirədə çıxışı zamanı demişdir ki, süni intellektin tətbiqi dövlət qurumlarında geniş vüsət almalıdır. Bu gün bu sahədə aparıcı ölkələrdə bu belədir. Prezident İlham Əliyev, həmçinin rəhbər orqanlarında təmsil olunan şəxslərin süni intellektdən geniş istifadə etmələrinin vacibliyini vurğulamışdır.

Əsas gözlənti ondan ibarətdir ki, Azərbaycanda yeni rəqəmsal arxitektura formalaşdıqca süni intellekt əsaslı idarəetmə sistemləri, "ağıllı" iqtisadi təhlil mexanizmləri daha da inkişaf edəcək. Bu proses ölkənin rəqəbat qabiliyyətini artıracaq, insan kapitalının inkişafına təkan verəcək və elmlə idarəetmə arasında daha möhkəm əlaqə yaradacaq. Hesab edirəm ki, bu istiqamətdə həyata keçirilən siyasət həm də uzun illər aparılmış elmi araşdırmaların real nəticəyə çevrilməsi üçün tarixi imkan yaradır.

- Qorxmaz müəllim, Lütfi Zadə ilə elmi əməkdaşlığınız və tanışlığınız barədə nə deyə bilərsiniz? Bu münasibətlər elmi fəaliyyətinizə hansı təsiri göstərdi?

-Lütfi Zadə ilə tanışlıq mənim elmi fəaliyyətimdə mühüm bir mərhələni təşkil edir. İlk dəfə onunla 2001-ci ildə beynəlxalq konfransların birində görüşdüm. Həmin görüşdən sonra aramızda elmi münasibətlər və qarşılıqlı əlaqə yarandı. Sonrakı illərdə bu ünsiyyət mənim qeyri-səlis iqtisadiyyat sahəsində fəaliyyətimə ciddi stimul verdi.

Lütfi Zadə tez-tez vurğulayırdı ki, qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsinə o, əsasən humanitar və iqtisadi sahələrdə tətbiq üçün nəzərdə tutmuşdu. Lakin ilk dövrlərdə bu nəzəriyyə daha çox texnika və dəqiq elmlərdə istifadə edilməyə başladı. Bu baxımdan süni intellektin iqtisadiyyatda tətbiqi onun üçün də xüsusi maraq doğurdu.

2006-cı ildə İspaniyada keçirilən beynəlxalq konfransda mürəzə ilə çıxış etdim və fürsətdən istifadə edərək prof. Lütfi Zadəyə yaxınlaşmış tədqiqatlarım barədə fikrini soruşdum. O, təqdim etdiyim yanaşmanı müsbət qiymətləndirdi və bildirdi ki, bu istiqaməti çox maraqlı hesab edir.

Lütfi Zadə ilə sonuncu görüşüm Finlandiyada baş tutmuşdu. Hər bir görüşüm mənim üçün həm elmi, həm də mənəvi baxımdan dəyərli idi. Onunla ünsiyyət hər zaman yeni ideyalar, yeni yanaşmalar və gələcək tədqiqat istiqamətləri barədə düşünməyə stimül verirdi.

- Qeyri-səlis iqtisadiyyat sahəsində beynəlxalq elmi fəaliyyətiniz və nəşrləriniz barədə nə deyə bilərsiniz?

- Mənim beynəlxalq elmi fəaliyyətimdə 2006-cı il xüsusi mərhələ hesab olunur. Həmin il Lütfi Zadənin tələbəsi, İspaniya İqtisadiyyatı və Maliyyə Elmləri Kral Akademiyasının prezidenti, professor Xayme Xil Aluxanın dəstəyi ilə ilk məqaləm İspaniyada nüfuzlu "Qeyri-səlis iqtisadiyyat" jurnalında çap olundu. Bu, mənim üçün qeyri-səlis iqtisadiyyat sahəsində beynəlxalq elmi məkana inteqrasiya baxımından mühüm hadisə idi.

2006-cı ildə Lütfi Zadənin dəstəyi ilə İspaniyaya getdim, professor Xayme Xil Aluxa və onun elmi məktəbi ilə sıx əməkdaşlığa başladım. Artıq 20 ilə yaxındır ki, bu əlaqələr davam edir və bir sıra mühüm elmi nəticələr əldə olunub.

Bu əməkdaşlığın mühüm nəticələrindən biri də 2013-cü ildə İspaniya İqtisadiyyatı və Maliyyə Elmləri Kral Akademiyasının üzvü seçilməyim olub. Bu akademiya üzvlük çox ciddi elmi meyarlar əsasında həyata keçirilir və yalnız sanballı elmi nəticələri olan alimlər üzv seçilə bilərlər. Mən bunu təkcə şəxsi uğur deyil, həm də Azərbaycan elminə verilən yüksək qiymət hesab edirəm.

Bundan başqa, ötən il İspaniya İqtisadiyyatı və Maliyyə Elmləri Kral Akademiyası mənim bu sahədə 20 illik elmi fəaliyyətimə və əldə etdiyim nəticələrimə

səkkə qiymətləndirərək elmi nailiyyətlərimi əhatə edən "Models of Fuzzy Economics" adlı kitab nəşr edib.

Son illərdə əldə etdiyim elmi nəticələr də beynəlxalq səviyyədə maraq doğurur. Hazırda yeni "İqtisadi fəaliyyətin sosial nəticələri: Qeyri-səlis modellər" adlı kitabın İngiltərənin nüfuzlu Kembric Universiteti tərəfindən nəşrə qəbul olunub və artıq yaxın aylarda çapı gözlənilir. Bu, mənim üçün çox əhəmiyyətlidir. Xüsusilə ona görə ki, Azərbaycan alimlərinin bu kimi nüfuzlu akademik mərkəzdə nəşr olunan əsərləri çox azdır.

- Qorxmaz müəllim, müasir süni intellekt texnologiyalarının bugünkü inkişaf mərhələsinə necə qiymətləndirirsiniz? Hazırda bu sahədə hansı əsas istiqamətlər ön plana çıxır və onların elmi-praktik üstünlükləri nədən ibarətdir?

- Bu gün süni intellekt sahəsində əsasən üç aparıcı texnologiya mövcuddur. Birincisi maşın öyrənməsi (Machine Learning), ikincisi dərin öyrənmə (Deep Learning), üçüncüsü isə geniş dil modelləridir (Large Language Models).

Bu gün süni intellekt sahəsində tamamilə yeni yanaşmalar formalaşır və bu proses çox sürətlə davam edir. Xüsusilə son illərdə geniş dil modellərinin meydana çıxması süni intellektin inkişafında yeni mərhələ açmışdır. Təxminən 2021-2022-ci illərdən etibarən bu istiqamət daha sürətlə inkişaf etməyə başlayıb və tədqiqat imkanları əhəmiyyətli dərəcədə genişləniib.

Geniş dil modellərinin əsas üstünlüklərindən biri insan nitqini, danışığı dilini anlamaq, emal etmək və hesablama müstəvisinə keçirmək bacarığıdır. Digər mühüm üstünlük audio və vizual informasiyanın emalı ilə bağlıdır. Müasir süni intellekt sistemləri insan səsinə, görüntüsünə, fotoşəkillərə və müxtəlif obyektlərin təsvirlərinə analiz edərək onlardan nəticə çıxarmaq imkanına malikdir.

- İqtisadi proseslərin modeləşdirilməsində qeyri-səlis məntiq və süni intellekt metodlarının tətbiqi gələcəkdə hansı yeni imkanlar və perspektivlər vəzifə edir? Bu sahədə əldə etdiyiniz praktik nəticələri necə qiymətləndirirsiniz?

- Mən hesab edirəm ki, gələcəkdə maşın öyrənməsi, qeyri-səlis məntiq, ekonometrik yanaşmalar və riyazi proqramlaşdırma üsullarının inteqrasiyası iqtisadiyyatın idarə olunmasında tamamilə yeni imkanlar yaradacaq. Yəni, süni intellekt və qeyri-səlis məntiq yalnız texnoloji sahənin deyil, həm də sosial-iqtisadi idarəetmənin gələcəyidir.

Mən uzun illərdir həm maşın öyrənməsi, həm də dərin öyrənmə istiqamətlərinin nəzəri əsasları ilə məşğulam. Təxminən 60 illik elmi fəaliyyətim ərzində bu sahələrdə topladığım bilik və təcrübə süni intellekt metodlarının sosial-iqtisadi sistemlərin idarə olunmasına tətbiqini mənim üçün təbii və məntəqli bir prosesə çevirib. Bu, son illərin təsadüfi marağı deyil, uzunmüddətli elmi axtarışların nəticəsidir.

Hələ 2014-cü ildə İndoneziyada keçirilən beynəlxalq konfransda maliyyə sabitliyinin qeyri-səlis modellər əsasında qiymətləndirilməsi ilə bağlı məruzə etmişdim. Təqdim olunan model İndoneziya Mərkəzi Bankının diqqətini cəlb etdi və həmin qurum tərəfindən satın alınaraq tətbiq edilməyə başlandı. Sevincdirici haldır ki, bu model bu gün də istifadə olunur və öz effektivliyini qoruyub saxlayır.

Süni intellekt texnologiyaları inkişaf etdikcə bizim hazırladığımız modellərə maraq da artır. Çünki dövlətlər və maliyyə institutları qeyri-müəyyənlik şəraitində daha çevik, daha dəqiq və daha rəşional qərarvermə mexanizmlərinə ehtiyac duyurlar. Qeyri-səlis məntiq isə məhz bu boşluğu dolduran mühüm vasitələrdən biridir. Azərbaycanda da son illər süni intellekt, rəqəmsallaşma və innovativ idarəetmə sahəsində atılan addımlar bu tədqiqatların praktik tətbiqi üçün yeni imkanlar yaradır.

Müəhibəni apardı: Nərgiz QƏHRƏMANOVA
AMEA Rəyasət Heyəti aparatının İctimaiyyətə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin Elektron informasiya sektorunun müdiri

ELAN-MÜSABİQƏ

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu ştatda vakant olan vəzifəni tutmaq üçün müsabiqə elan edir.

Sosiolinqvistika və psixolinqvistika şöbəsi üzrə
aparıcı elmi işçi - 1 yer

Terminologiya şöbəsi üzrə
aparıcı elmi işçi - 1 yer

Qədim dillər və mədəniyyətlər şöbəsi üzrə
aparıcı elmi işçi - 1 yer

Müsabiqədə filologiya üzrə fəlsəfə doktorları və filologiya elmləri doktorları iştirak edə bilərlər. Sənədlər

müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq, elan dərc edilən gündən etibarən 1 ay müddətində elmi katibliyə təqdim edilməlidir.

Ünvan: AZ1143, Bakı ş., H.Cavid pr., 117, AMEA-nın Əsas binası, V mərtəbə
Elmi katib: (+994 12) 5372088

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Arif Həşimov, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Dilçilik İnstitutu

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 1000

Светлое наследие - стратегический ресурс

Жизнь и деятельность академика Зарифы Алиевой - это олицетворение служения отечественной науке, обществу, народу

В Центральной научной библиотеке НАНА при совместной организации Президиума НАНА, академического Отделения биологических и медицинских наук и Совета женщин состоялась научная конференция "Светлое наследие - здоровое будущее - сильное общество", посвященная 103-й годовщине со дня рождения выдающегося ученого и общественно-политического деятеля академика Зарифы Алиевой.

Перед началом конференции ее участники ознакомились с выставкой, повествующей о многогранном жизненном пути и научной деятельности выдающегося офтальмолога.

Открывая конференцию вступительной речью, президент НАНА академик Иса Габиббейли заявил, что ежегодно в связи с годовщиной со дня рождения Зарифы ханым проходят мероприятия, целью которых является популяризация в обществе привнесенных ею в медицинскую науку и стимулирование дальнейшего развития биологических и биологических наук в свете этих идей.

Светило мировой науки

Академик Габиббейли отметил также, что новшества, привнесенные ею в медицинскую науку, снискали известность не только в Азербайджане, но и на просторах бывшего СССР и за его пределами, Зарифа Алиева заложила основы развития целого направления. Руководитель НАНА подчеркнул, что в мировой медицинской науке академик Зарифа Алиева - одна из первых авторов научных исследований, связанных с профессиональными заболеваниями, одна из выдающихся ученых, которые на высоком уровне развили данное направление.

Далее глава НАНА продолжил: "Лечение глазных болезней у людей, занятых в различных сферах, особенно в химической промышленности, к которой так чувствителен орган зрения, причины возникновения глазных заболеваний в процессе производства, их течение и лечение - все эти вопросы ставились в бывшем СССР в качестве научной проблемы, и благодаря инициативам и исследованиям академика Алие-

вой эта большая проблема была решена: ученый исследовала возникающие в процессе производства и в химических учреждениях профессиональные заболевания не в клиниках и медицинских учреждениях, а в лабораториях, созданных ею на предприятиях, где она непосредственно проводила диагностику, изучала их особенности и назначала методы лечения. Это - олицетворение служения отечественной науке, азербайджанскому народу, обществу, его здоровью. Тем самым Зарифа ханым Алиева привнесла великие новшества в медицинскую науку и заложила основы нового направления".

Верная спутница, надежный соратник

Руководитель НАНА сообщил, что своим революционным нововведением в офтальмологии и обеспечением лечения глазных заболеваний на предприятиях на высоком уровне Зарифа Алиева внесла исключительный вклад в проводимую великим лидером Гейдаром Алиевым политику индустриализации и развития экономики в качестве врача, матери, женщины.

"По инициативе ученого были реализованы мероприятия, направленные на предотвращение массового распространения в Азербайджане трахомы, ученый лично руководила бригадами врачей-экспертов, и все это свидетельствует о её патриотизме, интеллекте и способностях азербайджанской женщины, выполнении миссии врача на высшем уровне", - подчеркнул он.

Сказав, что в 1979 году в Институте физиологии НАНА (современный Институт исследования живых систем ЮЛПП при МНО) по инициативе и под руководством Зарифы ханым была создана лаборатория по изучению физиологии и профессиональной патологии органа зрения, академик Габиббейли добавил, что ученый подняла вопрос об исследовании профессиональных заболеваний, диагностике на производстве и методах их лечения на уровне академической науки.

Говоря об общественной деятельности Зарифы Алиевой, руководитель НАНА сообщил, что одной из её важнейших миссий было то, что она была верной спутницей жизни и самым

надежным соратником выдающегося государственного деятеля мирового масштаба Гейдара Алиева.

Память незабвенна

Академик Иса Габиббейли отметил, что общенациональный лидер Гейдар Алиев всегда высоко ценил труд, надёжность, верность и мужество своей супруги: "На мой взгляд, исключительной заслугой Зарифы ханым Алиевой и великого лидера Гейдара Алиева перед азербайджанским народом, Азербайджанской государством является подготовка для азербайджанского общества, для нашей страны такого сильного лидера, как наш Президент, победоносный Верховный главнокомандующий Ильхам Алиев".

За свой вклад в развитие офтальмологии, продолжил руководитель НАНА, Зарифа ханым была удостоена премии имени М.И.Авербаха Академии медицинских наук СССР, став первой женщиной-ученым, которой была вручена данная награда, и это является большим достижением медицинской науки Азербайджана.

Академик Иса Габиббейли подчеркнул: "В 2025 году мы вновь издали библиографию Зарифы Алиевой. Также Отделением биологических и медицинских наук НАНА впервые вместе с дополнениями был переведен на английский язык научный труд "Актуальные проблемы офтальмологии", соавтором которого является Зарифа ханым, издание вышло в свет в новом оформлении в издательстве "Элм" НАНА. И сегодня есть большая необходимость в популяризации заслуг ученого и развитии её идей. Проводя мероприятия, посвященные Зарифе Алиевой, и выпуская эти издания, наша наука и ученые исполняют свой моральный долг перед историческими заслугами и памятью академика. Идеи Зарифы Алиевой живут и сегодня, память о ней дорога для каждого азербайджанца, память о ней незабвенна, в сердцах людей всегда живет память о женщине, матери, интеллигенте, которая дарила свет людям, всегда делилась им с окружающими".

(продолжение на стр.10)

Примите решение о своем будущем

стр. 10 ⇨

Визит в Парк редких деревьев НАНА

стр. 11 ⇨

Проблема международного значения

стр. 11 ⇨

Scientific Seminar on Caucasian Albania Held at Karabakh University

р. 12 ⇨

Светлое наследие - стратегический ресурс

Жизнь и деятельность академика Зарифы Алиевой - это олицетворение служения отечественной науке и азербайджанскому народу

(начало на стр.9)

Затем выступила и.о. вице-президента НАНА академик Говхар Бахшалиева, которая сообщила, что Зарифа Алиева, обладающая универсальными качествами, покорила сердце азербайджанского народа и как верная спутница жизни общенационального лидера Гейдара Алиева, и как мать, которая взрастила умных, достойных детей, а также своей научной и общественной деятельностью. Академик отметила, что есть большая необходимость в популяризации ее блестящей и успешной деятельности в обществе, особенно среди подрастающего поколения.

На мероприятии также был показан фильм, посвященный академику Зарифе Алиевой.

В своем докладе "Женское лидерство в научной и социальной сфере: история и современный взгляд" вице-президент НАНА академик Ирада Гусейнова сообщила, что название конференции "Светлое наследие - здоровое будущее - сильное общество" было выбрано неслучайно, это название полностью отражает то, что богатое научное наследие Зарифы Алиевой играет базовую идеологическую роль в здоровом развитии азербайджанского общества и формировании его устойчивого будущего. "Основная идея конференции, - отметила она, - заключается в том, что модель сильного общества может сформироваться только на основе единства науки, гуманизма и социальной ответственности. Также все эти три компонента созвучны с объявлением 2026 года Годом градостроительства и архитектуры и целями 13-й сессии Всемирного форума по урбанизации, которая пройдет в Баку 17-22 мая этого года. Я считаю, что выступления, которые будут прослушаны на конференции, позволят заново осознать прошедшую через испытания истории истину - решающую роль женского лидерства в развитии общества. При рассмотрении вопроса о женском лидерстве в науке и в обществе в целом становится очевидно, что этот путь в истории никогда не был гладким. Можно привести многочисленные факты, свидетельствующие о том, как интеллект и духовная сила женщин, не ограничиваясь семьей и социальной средой, выступали в качестве одного из основных факторов, определяющих развитие целых цивилизаций и трансформацию обществ".

Мост между тьмой и светом

Приведя ряд исторических примеров о роли женщин в развитии науки и культуры в мире, академик Ирада Гусейнова отметила, что академик Зарифа Алиева - блестящее олицетворение этого факта в нашей стране, проводимые ученым фундаментальные исследования в области офтальмологии, важные результаты, полученные в борьбе с профессиональными заболеваниями, трахомой, а также связанные с решением вопросов по восстановлению зрения, получили высокую оценку не только в бывшем СССР, но и в международном научном пространстве.

Вице-президент НАНА подчеркнула, что исследования ученого проложили мост между тьмой и светом, подарили людям не только способность видеть, но и возможность познавать. Благодаря деятельности Зарифы Алиевой, тысячи людей получили возможность вновь различать цвета, наблюдать за восходом солнца, чувствовать всю красоту природы. Наряду с важными научными достижениями и основанием великой научной школы, Зарифа ханым систематизировала понятия врачебной этики, гуманистического подхода к здоровью человека и социальной ответственности, сформировав тем самым нравственно-этические рамки для будущих поколений.

Докладчик отметила, что, будучи одним из ближайших соратников общенационального лидера Гейдара Алиева и матерью Президента Ильхама Алиева, который вошел в историю как победоносный Верховный главнокомандующий, обеспечивший формирование политического и духовного облика современного Азербайджана и полное восстановление территориальной целостности и суверенитета страны, Зарифа Алиева всей своей жизнью, научной, научно-организационной и общественно-политической деятельностью стала одним из духовных столпов нашего государства.

На основе фундаментальных ценностей

В современный период пример Зарифы Алиевой обрел новое содержание и масштаб, найдя свое продолжение в лице первого вице-президента Мехрибан Алиевой. "Отмечая 103-ю годовщину со дня рождения академика Зарифы Алиевой, мы осознаем, что её светлое наследие - стратегический ресурс будущего нашего народа и государства. Это наследие объединяет в себе гуманистический потенциал науки, модель здорового развития общества и этические основы лидерства. Во всем мире это так: понятия здорового будущего и сильного общества формируются именно на основе фундаментальных ценностей, заложенных такими личностями, как Зарифа ханым", - заключила академик Гусейнова.

Далее на конференции были заслушаны доклады, охватывающие такие темы, как "Научная школа и социальное влияние: феномен преемственности", "Научное наследие Зарифы Алиевой и развитие современной офтальмологии", "Популяризация наследия Зарифы Алиевой: образовательные и просветительские стратегии", "Художественный образ Зарифы Алиевой в литературе и искусстве", "Символические коды образа ученого: в контексте Зарифы Алиевой" и т.д.

На стыке гуманитарного и цифрового мышления

Мастер-класс - это мотивация дальнейшей научной деятельности молодежи

Президент НАНА академик Иса Габиббеги провел мастер-класс для докторантов и диссертантов, молодых ученых и специалистов Академии наук на тему "Азербайджанская наука: на стыке гуманитарного и цифрового мышления". Мероприятие прошло при совместной организации отдела науки и образования аппарата Президиума НАНА и Молодежной Академии НАНА.

Модератором мероприятия стала научный сотрудник Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА доктор философии по филологии Шабнам Мирзазаде, сообщившая, что мероприятие - это не только мастер-класс, это ещё и обмен мнениями, формирование новых взглядов, мотивация дальнейшей научной деятельности молодежи. Она так-

же отметила, что основной целью мастер-класса, который организуется в Академии наук впервые, является обсуждение новых подходов к данной теме.

Затем академик Иса Габиббеги выступил по теме "Азербайджанская наука: на стыке гуманитарного и цифрового мышления". В своем выступлении руководитель НАНА говорил об этимоло-

гии названия "Азербайджан", деятельности просветителей, направленной на национальное пробуждение и развитие национально-духовного самосознания, начиная со второй половины XIX века, роли великого лидера Гейдара Алиева в сохранении и развитии национальной идентичности, проводимой выдающимся государственным деятелем политике азербайджанства, реализованных им мероприятиях в связи с сохранением чистоты азербайджанского языка, промышленных революциях и их вызовах, а также о мерах, которые принимает Президент Ильхам Алиев для построения цифрового общества в стране, задачах гуманитарных и общественных наук, проводимых в НАНА в последние годы исследований.

В конце мастер-класса академик Иса Габиббеги прочитал стихотворение Мамеда Аслана "Mənim ürəyimdə" ("В моем сердце") и ответил на вопросы участников мероприятия. Затем молодым ученым были преподнесены книги, подаренные Центральной научной библиотекой НАНА. А академику Исе Габиббеги был преподнесен подарок от имени Молодежной Академии НАНА, были сделаны фотографии на память.

Примите решение о своем будущем

В НАНА завершилась акция по медицинскому осмотру сотрудников академии

По инициативе Свободного профсоюза Академии наук и при совместной организации Центра общественного здравоохранения и реформ (ЦОЗР) Министерства здравоохранения, Азербайджанского кардиологического общества (АКО) и компании Servye Azərbaycan в НАНА состоялась акция по медицинскому осмотру в рамках проекта Hədəf 130/80: Gələcəyiniz barədə özünü qərar verin ("Цель 130/80: Примите решение о своем будущем сами").

Открывая мероприятие вступительным словом, заместитель председателя Свободного профсоюза НАНА Шахла Амирова подчеркнула значение широкомасштабной акции по медицинскому осмотру, направленной на поддержание здоровья сотрудников НАНА. Она сообщила, что целью подобных социальных проектов является пропаганда здорового образа жизни и создание условий для своевременного обнаружения заболеваний.

Затем выступила вице-президент НАНА академик Ирада Гусейнова, которая подчеркнула, что здоровый коллектив играет важную роль в продуктивности научной деятельности, подобные инициативы должны носить продолжительный характер. Высоко оценив совместную организацию мероприятий со стороны НАНА и Министерства здравоохранения, академик отметила, что расширение социально-медицинских проектов имеет большое значение в поддержании здоровья научной общности.

О ходе акции и проводимых медицинских процедурах рассказал доктор философии по медицине, кардиолог Ульви Мирзоев. Он сообщил, что целью акции по медосмотру сотрудников НАНА, которая осуществляется в рамках проекта Hədəf 130/80, является борьба с сердечно-сосудистыми заболеваниями и популяризация культуры профилактики в обществе.

В своем выступлении заместитель директора ЦОЗР Гахраман Хагвердиев подчеркнул значение ранней диагностики и профилактических мер и отметил, что подобный подход играет решающую роль в повышении показателей здоровья населения.

Говоря об основных сферах деятельности ЦОЗР, Гахраман Хагвердиев сообщил, что центр реализует мероприятия по организации услуг в области общественного здравоохранения, подготовки соответствующих программ и медицинских протоколов, а также определения приоритетов в сфере их применения.

Далее выступила председатель Азербайджанского кардиологического общества доктор медицинских наук Ясмин Рустамова, которая подчеркнула жизненно важное значение борьбы с артериальной гипертензией. Отметив, что статистика сердечно-сосудистых заболеваний в стране вызывает беспокойство, кардиолог рассказала об основных факторах риска, которые приводят к развитию этих патологий.

Ученый сообщила, что серьезной угрозой для здоровья сердца являются хронический стресс, сахарный диабет и вредные привычки. Ясмин Рустамова подчеркнула, что руководителем ею общество решительно продолжает свою деятельность, направленную на просвещение населения и расширение профилактических мероприятий.

Говоря о значении проекта,

директор компании Servye Azərbaycan Ришад Тахмазов сообщил, что подобные инициативы вносят важный вклад в укрепление здоровья общества. Отмечалось, что в рамках акции измеряется артериальное давление сотрудников, проводится ранняя диагностика сердечно-сосудистых заболеваний. В то же время предоставляются индивидуальные медицинские рекомендации по уменьшению факторов риска и ведению здорового образа жизни.

После официальной части мероприятия был дан старт акции по медосмотру. Сотрудники НАНА прошли медосмотр в специально выделенном кабинете.

В рамках акции врачи измерили артериальное давление сотрудников, оценили состояние сердечно-сосудистой системы и дали индивидуальные медицинские советы.

В акции по медосмотру принял участие и президент НАНА академик Иса Габиббеги. Высоко оценив организацию работы, он отметил, что сохранение научного потенциала в первую очередь зависит от здоровья наших ученых и сотрудников и призвал сотрудников воспользоваться этой возможностью и уделить особое внимание своему здоровью. Затем академик Иса Габиббеги прошел медицинский осмотр.

Отметим, что акция длилась три дня, в течение которых сотрудники НАНА смогли пройти медосмотр в главном здании Академии наук.

Проблема международного значения

Следы армянского вандализма видны по всему Карабаху

После освобождения наших земель доблестной Азербайджанской армией под руководством Президента Азербайджанской Республики, победоносного Верховного главнокомандующего Ильхама Алиева, на территориях, находившихся ранее под оккупацией, вновь начались научно-исследовательские и восстановительные работы.

Мы, как первые археологи и антропологи, участвовавшие в этих исследованиях, как представители народа-победителя и государства, испытали не только радость, но и чувство горечи, столкнувшись в Карабахе и Восточном Зангезуре с прискорбной картиной на наших исконных землях, подвергшихся вандализму армянских оккупантов - трудно выразить словами те чувства, которые мы испытали. Об этом заявил ведущий научный сотрудник Института археологии и антропологии НАНА, доктор философии по истории доцент Пярвиз Гасымов.

Свидетели вандализма

Ученый отметил, что следы армянского вандализма были видны повсюду, на поселении эпохи средней бронзы Узерликтепе с первых дней научных исследований стало ясно, что на мусульманском кладбище позднего средневековья, расположенном на холме, уничтожены все надгробные камни, был найден лишь небольшой фрагмент одного надгробного камня.

Кроме того, в Агдаме были зафиксированы ужасающие акты вандализма, совершенные армянскими оккупантами в "Имарете", где находились усыпальницы представителей династии карабахских ханов, могилы известных деятелей культуры, государственных деятелей и священнослужителей Агдама XIX и XX веков. "Купол одной из гробниц Карабахских ханов взорван, - отметил доцент Гасымов, - остальные четыре гробницы использовались в качестве свинарников. С первых дней оккупации армяне начали разрушать и грабить все могилы на территории. Поскольку в течение примерно 30 лет эти разрушения в результате природных процессов (ветер, осадки, оседание и др.) покрылись слоем почвы, создавалось впечатление, что кладбища здесь не было. Но исследования выявили на территории в общей сложности 213 могил. 18 из них, находившиеся под полом внутри мавзолеев, остались нетронутыми. Надгробные камни 195-ти могил за пределами усыпальниц были полностью разрушены. Мы стали свидетелями того, что на некоторых могилах XX века были сорваны мраморные покрытия. Аналогично несколько могил XX века подверглись вмешательству с целью грабежа. В то же время человеческие останки, извлеченные из полностью разрушенных могил, были разбросаны вок-

руг. Целью грабежа была также и кража зубных коронок из драгоценных металлов".

Надгробия - в качестве строительного материала

По словам археолога, оккупанты вывозили большинство надгробных камней с территории кладбища и использовали их в качестве строительного материала. Даже за пределами кладбища, в одном из кварталов, состоящем из фундаментов разрушенных домов Агдама, были обнаружены выброшенные надгробия. Поскольку обнаруженные на территории кладбища сломанные и разбитые на несколько частей надгробные камни разбросаны хаотично, очень трудно определить, от какой могилы они были отделены.

Отметим, что факты разрушения и грабежа могил археологической экспедицией, проводившей исследовательские работы в комплексе "Имарет", были зафиксированы и на могилах, находящихся на территории у восточной стены Агдамской Джума-мечети. Здесь в советский период были похоронены сеиды города. Грабители разворотили все их могилы со стороны изголовья.

Кроме того, на территории исторического некрополя в Ходжалы, богатого курганами и грунтовыми погребениями эпохи бронзы, также были захоронения, относящиеся к средневековью и современному периоду. По результатам мониторинга, проведенного соответствующими организациями, из 355 относительно недавних могил, были разрушены изголовья 250 захоронений, повреждены надгробные плиты и изголовья 55 могил, пятьдесят могил были полностью уничтожены.

В ходе предварительных исследований была обнаружена средневековая строительная надпись, выброшенная армянскими вандалами на обочину дороги, текст на которой указывает, что некое неизвестное нам строение было возведено архитектором Амиром ибн Махмудом, а дата надписи относится к 1412 году (815 год по хиджри), то есть периода государства Агтоюнлу: определение того, с какого именно памятника архи-

тектуры в Карабахе была сорвана эта надпись оккупантами, является темой специального исследования.

Преступление против человечности

"Факты вандализма и грабежа, совершенные оккупантами на кладбище Гарагаджи, расположенном между Агдамом и Аскераном на дороге Агдам-Шуша и являющемся одним из крупнейших кладбищ в Карабахе и Зангезуре, еще не полностью изучены. Находящиеся здесь могилы, относящиеся к средневековью и современному

периоду, подверглись разрушению практически повсеместно. Безусловно, эти акты вандализма, зафиксированные соответствующими организациями и научными сотрудниками ИАА, были осуществлены по указаниям оккупационного режима, планомерно разрушившего до основания все села и города на оккупированных территориях Азербайджана, и непосредственно официального Иревана. Ясно, что в основе этой политики с одной стороны лежала цель морально унижить азербайджанцев, с другой - стереть с лица земли великое наследие нашего народа. Обе гнусные цели расцениваются в международных правовых актах, положениях Гагской конвенции 1954 года, Декларации ЮНЕСКО 2003 года как преступление против человечности", - резюмировал П. Гасымов.

По мнению заместителя директора Института востоковедения имени академика З.Буниятова

НАНА доктора философии по философии, доцента Эльнура Мустафаева, жертвами агрессивных действий, совершенных Арменией против Азербайджана в период оккупации, стали не только граждане страны, но и историко-культурные памятники, возраст которых исчисляется тысячелетиями. Поскольку культурное наследие Азербайджана является неотъемлемой частью мировой культуры, определение ущерба, нанесенного ему армянским вандализмом, представляет собой проблему международного значения.

По словам ученого, страна-агрессор Армения совершила на оккупированных территориях Азербайджана действия, направленные на уничтожение и фальсификацию культурного наследия, которые квалифицируются в международных конвенциях как преступление против человечности.

Уважая и защищая культурную собственность

Между тем акты вандализма однозначно признаются недопустимыми в международных законах и конвенциях - Конвенция о защите

только азербайджанскому народу, но и всему исламскому миру, и человечеству в целом. "Это агрессия против мировой культуры. Также в период оккупации Арменией были полностью уничтожены памятники исламской культуры на наших исконных землях, а албано-христианские памятники были арменизированы. Путем изменения надписей на этих памятниках распространялась и доводилась до международного сообщества дезинформация на различных языках об их принадлежности армянам. Кроме того, существовавшие в Карабахе мечети были полностью разрушены и приведены в негодность. Только в результате давления международных организаций удалось сохранить стены Джума-мечети в Агдаме, а также мечетей Ашагы Говхар Ага, Юхары Говхар Ага и Саатлы в Шуше. Армянские оккупанты, проявив еще большую безнравственность, содержали внутри Джума-мечети в Агдаме домашних животных, в том числе свиней, демонстрируя тем самым свою ненависть к азербайджанцам и всему мусульманскому миру", - подчеркнул Э.Мустафаев.

Расследовать системно и последовательно

На оккупированных территориях Ходжалинского, Кяльбаджарского, Лачинского, Ходжавендского и других районов имущество исторических албанских церквей, не имеющих никакого отношения к армянской церкви, было присвоено, а их архитектурные особенности изменены и представлены как армянские церковные памятники. Особо следует отметить средневековые албанские христианские церкви Гандзасар и Худавенг, расположенные на территории Кяльбаджарского района. Начиная с 2003 года, в Азыхской пещере и окрестностях Агдама проводились незаконные археологические раскопки. "Имеющиеся у нас факты еще раз доказывают, что наши враги, уничтожая исторические памятники в период оккупации, пытались стереть историю Азербайджана в Карабахе. Полное уничтожение более шестидесяти мечетей, изменение исторической сущности памятников, относящихся к нашему материально-культурному наследию, расхищение экспонатов, хранящихся в музеях, составили часть масштабного преступления, направленного против нашего народа. Считаю, что преступления, совершенные против наших исторических памятников в период оккупации, должны расследоваться системно и последовательно, необходимо определить нанесенный ущерб, а зафиксированные доказательства должны быть переведены на иностранные языки и доведены до международного сообщества", - резюмировал замдиректора.

Визит в Парк редких деревьев НАНА

Президент НАНА академик Иса Габибейли посетил Парк редких деревьев, расположенный на территории Академического городка. Во время своего визита он дал соответствующие поручения в связи с обеспечением своевременного агротехнического ухода за высаженными в парке деревьями и кустарниками.

Напомним, что три года назад в рамках Года Гейдара Алиева был заложен Парк редких деревьев, в котором были высажены соответствующие климатичес-

ким условиям нашей страны редкие декоративные деревья и кустарники, и сегодня этот парк радует глаз. Руководитель НАНА подчеркнул, что Парк редких деревьев является вкладом Академии наук в защиту экологии в республике, привитие чувства бережного отношения к природе и оздоровление окружающей среды.

Отметим, что в мероприятии принимали участие члены Президиума НАНА, директора научных учреждений и организаций, сотрудники Свободного профсоюза НАНА и отдела "Академический городок" аппарата Президиума НАНА.

SCIENCE 95th Anniversary of Professor Jafar Jafarov Marked at ANAS

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Academician Isa Habibbeyli Delivers Masterclass on "Azerbaijani Science: At the Intersection of Humanitarian and Digital Thinking"

President of the Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS), Academician Isa Habibbeyli, delivered a masterclass titled "Azerbaijani Science: At the Intersection of Humanitarian and Digital Thinking" for the Academy's doctoral students, dissertation candidates, young scientists, and specialists.

The event was jointly organized by the Department of Science and Education of the Presidium Office of ANAS and the Young Scientists Academy of ANAS.

Moderator of the event, Shabnam Mirzazade, a researcher at the Nizami Ganjavi Institute of Literature of ANAS and PhD in Philology, stated that gathering for Academician Isa Habibbeyli's masterclass today is not merely a lesson, but also an opportunity for exchange of ideas, the formation of new perspectives, and motivation for their future scientific path. She noted that the main goal of the masterclass, organized for the first time at the Academy, is to learn and develop new approaches around this topic together.

Academician Isa Habibbeyli then delivered his lecture on "Azerbaijani Science: At the Intersection of Humanitarian and Digital Thinking."

In his speech, Academician Isa Habibbeyli addressed the etymology of the name "Azerbaijan," the activities of Azerbaijani intellectuals from the second half of the 19th century aimed at national awakening and national-spiritual self-awareness, the role of National Leader Heydar Aliyev in preserving and developing national identity, the prominent statesman's policy of Azerbaijanism, his efforts to protect the Azerbaijani language, the Industrial Revolutions and their challenges, the steps taken by President Ilham Aliyev toward building a digital society in the country, the tasks of the humanities and social sciences, and the research conducted at ANAS in recent years.

At the end of the masterclass, Academician Isa Habibbeyli recited the poem "In My Heart" by Mammad Aslan and answered participants' questions.

Afterward, books were presented to young participants by the Central Scientific Library of ANAS.

A gift was also presented to Academician Isa Habibbeyli on behalf of the Young Scientists Academy, and a commemorative photo was taken.

A conference dedicated to the 95th anniversary of the birth of prominent linguist, Honored Scientist, Presidential Scholarship holder, Doctor of Philology, Professor Jafar Jafarov was held at the Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS).

Opening the event, President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli, spoke about the professor's rich scientific legacy, noting that Jafar Jafarov is one of the figures who established a distinctive school in Azerbaijani linguistics.

Academician Isa Habibbeyli stated that the scholar conducted in-depth research on the Azerbaijani language in comparison with world languages and in unity with the achievements of general linguistics. He noted that while the external aspect of the scholar's research reflects rigorous, comprehensive, and fundamental scientific principles, its inner essence is grounded in an unwavering ideology of Azerbaijanism, patriotism, and national identity. He подчеркнул that the scholar's research activity and his firm commitment to Azerbaijanism fully shaped his personality and intellectual image.

Sharing his memories, Academician Isa Habibbeyli said that as one of Professor Jafar's former students, he remembered his strong adherence to objectivity, scientific precision, and his caring attitude, which left a lasting impression on his students.

Director of the Nasimi Institute of Linguistics of ANAS, Professor Nadir Mammadli, spoke about the new horizons opened by Professor Jafar Jafarov in Azerbaijani linguistics. He noted that a number of the scholar's fundamental works—such as the monographs "Transitional Processes in Parts of

Speech," "Means of Expressing Negation in the Modern Azerbaijani Literary Language," and "Transitional Processes and Conversion in Parts of Speech," as well as textbooks like "Morphology of the Modern Azerbaijani Language"—are invaluable sources for the field.

Member of Parliament, writer, and professor Alibala Maharramzade, speaking next, highlighted the scholar's exceptional contributions as a great educator to the upbringing of the younger generation. He noted that Professor Jafar Jafarov made significant contributions to the development of Azerbaijani philology and played a vital role in shaping young researchers.

At the conference, Doctor of Philology Baba Maharramli, in his report titled "Scientific and Pedagogical Activity of Jafar Jafarov," emphasized that the scholar's scientific creativity and pedagogical mastery formed a unified whole, noting that the professor established new standards in teaching linguistics by combining theory with practice.

Professor Sayala Sadiqova, speaking on "Current Problems of Morphology in the Works of Jafar

Jafarov," stated that the scholar's research introduced a new perspective to modern linguistics.

At the jubilee event, Professor Ilham Tahirov presented a report on "The Process of Transition in Parts of Speech in Jafar Jafarov's Works," and Professor Ismayil Kazimov spoke on "Syntactic Research in Jafar Jafarov's Works." It was noted that Jafar Jafarov conducted research across various areas of Azerbaijani linguistics and, alongside his pedagogical activity, studied many important scientific problems of the native language. Distinguished by his rich and comprehensive scholarly erudition, the scientist explored various theoretical issues of philology.

Dean of the Faculty of Philology of Azerbaijan State Pedagogical University, Associate Professor Konul Hasanova, Professor Zahid Jafarov of Baku State University, and other prominent scholars also delivered remarks, sharing their thoughts on Professor Jafar Jafarov's personal qualities and rich creative path.

At the end of the event, Professor Jafar Jafarov was awarded an Honorary Diploma for his contributions to the development of Azerbaijani linguistics.

Scientific Seminar on Caucasian Albania Held at Karabakh University

Ellada Bakirova, Scientific Secretary of the Institute of Archaeology and Anthropology of the Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS), PhD in History and Associate Professor, delivered a seminar titled "History of Albania: Current Issues and New Approaches" for students majoring in history at the Faculty of Social and Humanitarian Sciences of Karabakh University at the faculty's invitation.

Bakirova emphasized that the Karabakh region is one of the key centers of Albanian cultural heritage and highlighted the importance of ongoing research in this field. She noted that for the accurate promotion

of various aspects of Albanian history, existing scholarly problems in Albanian studies should remain in the focus of young historians and researchers, and these issues should be re-examined through the application of new approaches in contemporary scholarship.

She shared her views with students on the main challenges in studying the history of Albania, particularly the

limited availability of sources and the need for new methodological approaches. She stressed the importance of treating sources not merely as carriers of information but as discourse.

In conclusion, it was noted that a more comprehensive understanding of the history of Albania can be achieved through the combined application of history, archaeology, anthropology, geography, and other related fields, as well as through multidisciplinary research. The meeting was considered beneficial in fostering a more critical and multifaceted approach to history among students and in encouraging them to reassess existing academic problems from new perspectives.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев,
Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Ариф Гашимов,
Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 1000